

พัฒนาการของการตรวจสอบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในประเทศไทย

แนวคิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งในประเทศไทยเริ่มปรากฏขึ้นมาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 การปกครองประเทศในขณะนั้นปกครองโดยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์และไม่มีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎร ในสมัยนั้นมีพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่ไปศึกษาในประเทศแถบยุโรปได้เข้าชื้อกันของเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศให้เป็นการปกครองภายใต้รัฐธรรมนูญ (Constitutional Monarchy) ต่อมาสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 แนวความคิดเรื่องประชาธิปไตยค่อยๆเริ่มปรากฏชัดขึ้นมีการทดลองการปกครองรูปแบบพิเศษขึ้นในเมืองจำลองหรือที่เรียกกันว่า "ดุสิตธานี" โดยบัญญัติขึ้นเป็นกฎหมายธรรมนูญลักษณะปกครองคณะนคราภิบาล (ดุสิตธานี) พระพุทธศักราช 2461 จนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 7 ได้มีการร่างรัฐธรรมนูญขึ้นโดยนาย เรมอนด์ บี สตีเวนส์ และพระยาตรีสารวาจาาร่วมกันร่างรัฐธรรมนูญที่มีเค้าโครงเป็นภาษาอังกฤษแล้วนำขึ้นทูลเกล้าถวายพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ในเค้าโครงของร่างรัฐธรรมนูญได้กล่าวถึงสภานิติบัญญัติซึ่งวางหลักการเลือกตัวแทนไว้ด้วยโดย สัดส่วนจำนวนผู้แทนพิจารณาจากสัดส่วนจำนวนประชากรแต่ไม่ได้มีการนำร่างรัฐธรรมนูญนี้ขึ้นใช้ เนื่องจากเกิดการปฏิวัติการปกครองโดยคณะราษฎรและมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยาม (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2475 ก่อนแม้รัฐธรรมนูญนี้เป็นฉบับชั่วคราว ก็ตาม แต่ก็ยังเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศมาเป็นระบอบประชาธิปไตยและรัฐธรรมนูญนี้ได้มีการบัญญัติถึงการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้ด้วย¹

การปกครองระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยปรากฏแท้จริงเมื่อเกิดการปฏิวัติการปกครอง(Revolution) วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 7 พระองค์ทรงยอมรับตามคำขอของคณะราษฎร² ที่จะให้มีการเปลี่ยนแปลง

¹พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยาม (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2475 มาตรา 12

²คณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง นำโดยนายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา

การปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่พระมหากษัตริย์ทรงดำรงตำแหน่งเป็นประมุขของประเทศ ตามพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475 ประกาศใช้วันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2475 หลังจากนั้นไม่นานมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยามพุทธศักราช 2475 ประกาศใช้วันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 เป็นรัฐธรรมนูญฉบับถาวรฉบับแรกของประเทศไทย นับเป็นการเริ่มต้นเข้ามาในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวไทย ในบทที่ 3 มีการแบ่งพัฒนาการของการตรวจสอบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในประเทศไทย ออกเป็น 3 ช่วงเวลาโดยแบ่งตามองค์กรที่ตรวจสอบการได้รับเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรดังนี้

3.1 การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตั้งแต่ พ.ศ. 2476 ถึงก่อนประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 องค์กรที่ตรวจสอบการได้รับเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งครั้งแรกคือสภาผู้แทนราษฎร และครั้งที่ 2-19 ได้แก่ ศาลยุติธรรม

3.2 การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 องค์กรที่ตรวจสอบการได้รับเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคือคณะกรรมการการเลือกตั้ง

3.3 การเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และองค์กรที่ตรวจสอบการได้รับเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคือคณะกรรมการการเลือกตั้งและศาลฎีกา

3.1 การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตั้งแต่ พ.ศ. 2476 ถึงก่อนประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

พัฒนาการของการปกครองระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยเริ่มต้นตั้งแต่ พ.ศ. 2475 และค่อยๆเติบโตเรื่อยมาอย่างไม่เต็มที่นัก เพราะมีการหยุดชะงักและสะดุดลงด้วยการยึดอำนาจรัฐประหารสลับช่วงกับการเลือกตั้งอยู่เสมอ นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศไทย พ.ศ. 2475 จนถึงก่อนประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มีรัฐธรรมนูญจำนวน 15 ฉบับ กฎหมายเลือกตั้งจำนวน 17 ฉบับ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไปรวมจำนวน 19 ครั้งและมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน

ราษฎรเป็นการทั่วไปเพิ่มเติมอีก 2 ครั้ง³ องค์การที่จัดการการเลือกตั้งในช่วงเวลาดังกล่าวคือ กระทรวงมหาดไทย และองค์การที่ตรวจสอบการคัดค้านการได้รับเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งครั้งแรกได้แก่สภาผู้แทนราษฎรและครั้งที่ 2-19 ได้แก่ศาลยุติธรรม

---

³ ครั้งแรก วันที่ 5 สิงหาคม 2489 เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 รัฐสภาไทยได้เปลี่ยนจากระบบสภาเดี่ยวเป็นระบบ 2 สภาซึ่งประกอบด้วยสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาและให้ยกเลิกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่สองและมีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรเพิ่มเติม จำนวน 82 คนรวมเป็น 178 คน ครั้งที่สอง วันที่ 5 มิถุนายน 2492 เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 ทำให้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีจำนวนมากกว่าเดิมและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีอยู่แล้วก็ให้อยู่ในตำแหน่งต่อไป แต่จัดให้มีการเลือกตั้งเพิ่มเติมให้ครบตามจำนวนที่กฎหมายกำหนดทำให้ต้องมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพิ่มเติมจำนวน 21 คน รวมเป็น 120 คน

ตาราง ที่ 1
 แสดงความสัมพันธ์รัฐธรรมนูญและกฎหมายเลือกตั้ง
 (ตั้งแต่การเลือกตั้งครั้งที่ 1-19)

ครั้งที่	วันเดือนปี	รัฐธรรมนูญฉบับที่	รัฐธรรมนูญ	กฎหมายเลือกตั้งฉบับที่ใช้บังคับ
1	15 พ.ย.2476	2	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 (10 ธ.ค. 2475)	พ.ร.บ.การเลือกตั้ง พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติมพุทธศักราช 2476 ฉบับที่ 2 (12 ส.ค. 2476)
2	7 พ.ย.2480	3	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2489 (8 พ.ค. 2489)	พ.ร.บ.การเลือกตั้ง พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2479 (15 พ.ย. 2479)
3	12 พ.ย.2481			
4	6 ม.ค.2489			
5	29 ม.ค.2491			4

ครั้งที่	วันเดือนปี	รัฐธรรมนูญฉบับที่	รัฐธรรมนูญ	กฎหมายเลือกตั้งฉบับที่ใช้บังคับ
6	26 ก.พ.2495	5	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 (23 มี.ค. 2492)	พ.ร.บ.การเลือกตั้ง พ.ศ. 2494 (24 ธ.ค. 2494)
7	26 ก.พ.2500	6	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2495 (8 มี.ค. 2495)	พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพ.ศ.2499 (13 มี.ค. 2499) แก้ไขเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ฉบับที่ 2)พ.ศ.2499 (4 ก.ย. 2499)
8	15 ธ.ค.2500			พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพ.ศ.2499 (13 มี.ค. 2499) แก้ไขเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2499 (4 ก.ย. 2499) และ พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2500 (21 ต.ค. 2500)
		7	ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรพุทธศักราช 2502 (28 ม.ค. 2502)	
9	10 ก.พ. 2512	8	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511 (23 มี.ย. 2511)	พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน พ.ศ.2511 (4 พ.ย. 2511)

ครั้งที่	วันเดือนปี	รัฐธรรมนุญฉบับที่	รัฐธรรมนุญ	กฎหมายเลือกตั้งฉบับที่ใช้บังคับ
		9	ธรรมนูญการปกครอง ราชอาณาจักรพุทธศักราช 2515 (15 ธ.ค. 2515)	
10	26 ม.ค. 2518	10	รัฐธรรมนุญแห่งราชอาณาจักร ไทย พุทธศักราช 2517 (7 ต.ค. 2517)	พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน พ.ศ.2511 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพ.ร.บ.การเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ฉบับที่ 2)พ.ศ.2517(5 ต.ค. 2517) และพ.ร.บ.การ เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2517(7พ.ย. 2517)
11	4 เม.ย.2519			
		11	รัฐธรรมนุญแห่งราชอาณาจักร ไทย พุทธศักราช 2519 (22 ต.ค. 2519)	
		12	ธรรมนูญการปกครอง ราชอาณาจักร พุทธศักราช 2520(20 พ.ย. 2520)	

ครั้งที่	วันเดือนปี	รัฐธรรมนูญฉบับที่	รัฐธรรมนูญ	กฎหมายเลือกตั้งฉบับที่ใช้บังคับ
12	22 เม.ย.2522	13	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 (22 ธ.ค. 2521)	พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2522 (3 ก.พ.2522)
13	18 เม.ย.2526			พ.ร.บ.การเลือกตั้ง พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติม โดย พ.ร.บ.การเลือกตั้ง (ฉบับที่2) พ.ศ. 2523 (4 ก.พ.2523)
14	27 ก.ค. 2529			
15	24 ก.ค. 2531			
		14	ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรพุทธศักราช 2534(1 มี.ค. 2534)	
16	22 มี.ค. 2535	15	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 (9 ธ.ค. 2534)	พ.ร.บ.การเลือกตั้ง พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ.การเลือกตั้ง (ฉบับที่2) พ.ศ. 2523 (4 ก.พ.2523)
17	13 ก.ย. 2535			พ.ร.บ.การเลือกตั้ง พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพ.ร.บ.การเลือกตั้ง (ฉบับที่2) พ.ศ. 2523 (4 ก.พ.2523) พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร(ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 (15 ม.ค. 2535)
18	2 ก.ค.2538			
19	17 พ.ย.2539			

ตารางที่ 2
แสดงจำนวนกฎหมายเลือกตั้งจำนวน 17 ฉบับ

ลำดับที่	ชื่อกฎหมายเลือกตั้ง	ประกาศใน ราชกิจจานุเบกษา
1	พ.ร.บ.การเลือกตั้ง พ.ศ. 2475	วันที่ 21 ธันวาคม 2475
2	พ.ร.บ.การเลือกตั้ง พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2476	วันที่ 14 มิถุนายน 2476
3	พ.ร.บ.การเลือกตั้ง พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2476 ฉบับที่ 2	วันที่ 12 สิงหาคม 2476
4	พ.ร.บ.การเลือกตั้ง พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2479	วันที่ 15 พฤศจิกายน 2479
5	พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้ใช้ไปพลางก่อน พ.ศ. 2490	วันที่ 20 พฤษภาคม 2490
6	พ.ร.บ.การเลือกตั้งแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2490	วันที่ 9 ธันวาคม 2490
7	พ.ร.บ.การเลือกตั้ง พ.ศ. 2494	วันที่ 24 ธันวาคม 2494
8	พ.ร.บ.การเลือกตั้ง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2495	วันที่ 6 สิงหาคม 2495
9	พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2499	วันที่ 13 มีนาคม 2499
10	พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร(ฉบับที่ 2)พ.ศ.2499	วันที่ 4 กันยายน 2499
11	พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร(ฉบับที่ 3)พ.ศ.2500	วันที่ 21 ตุลาคม 2500
12	พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน พ.ศ.2511	วันที่ 4 พฤศจิกายน 2511
13	พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ฉบับที่2) พ.ศ.2517	วันที่ 5 ตุลาคม 2517
14	พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ฉบับที่3) พ.ศ.2517	วันที่ 7 พฤศจิกายน 2517
15	พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2522	วันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2522

ลำดับที่	กฎหมายเลือกตั้งฉบับที่ใช้บังคับ	ประกาศในราชกิจจานุเบกษา
16	พ.ร.บ.การเลือกตั้ง พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพ.ร.บ.การเลือกตั้ง (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2523	วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2523
17	พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร(ฉบับที่ 3) พ.ศ.2535	วันที่ 15 มกราคม 2535

ตารางที่ 3

แสดงวิธีการเลือกตั้ง จำนวน ส.ส. ในการเลือกตั้งทั่วไป ตั้งแต่ ครั้งที่ 1-19

ครั้งที่	วิธีการเลือกตั้ง	จำนวนราษฎรต่อ ส.ส.1คน	จำนวน ส.ส.	สาเหตุของการเลือกตั้งใหม่
1	เลือกตั้งโดยทางอ้อม /รวมเขต	200,000	78	เปลี่ยนแปลงการปกครอง
2	เลือกตั้งโดยตรง /แบ่งเขตเลือกตั้ง	200,000	91	สภาสิ้นสุดตามวาระ
3	เลือกตั้งโดยตรง /แบ่งเขตเลือกตั้ง	200,000	91	ยุบสภา
4	เลือกตั้งโดยตรง /แบ่งเขตเลือกตั้ง	200,000	96	ยุบสภา
5	เลือกตั้งโดยตรง /รวมเขตเลือกตั้ง	200,000	99	ใช้รัฐธรรมนูญใหม่

ครั้งที่	วิธีการเลือกตั้ง	จำนวนราษฎรต่อ ส.ส.1คน	จำนวน ส.ส.	สาเหตุของการเลือกตั้งใหม่
6	เลือกตั้งโดยตรง/รวมเขตเลือกตั้ง	150,000	123	ใช้รัฐธรรมนูญใหม่
7	เลือกตั้งโดยตรง/รวมเขตเลือกตั้ง	150,000	160	สภาสิ้นสุดตามวาระ
8	เลือกตั้งโดยตรง/รวมเขตเลือกตั้ง	150,000	160	ใช้รัฐธรรมนูญใหม่
9	เลือกตั้งโดยตรง/รวมเขตเลือกตั้ง	150,000	219	ใช้รัฐธรรมนูญใหม่
10	เลือกตั้งโดยตรง/รวมเขต และแบ่งเขตเลือกตั้ง	150,000	296	ใช้รัฐธรรมนูญใหม่
11	เลือกตั้งโดยตรง/รวมเขต และแบ่งเขตเลือกตั้ง	150,000	279	ยุบสภา
12	เลือกตั้งโดยตรง /รวมเขตและแบ่งเขตเลือกตั้ง	150,000	301	ใช้รัฐธรรมนูญใหม่
13	เลือกตั้งโดยตรง/รวมเขต และแบ่งเขตเลือกตั้ง	150,000	324	ยุบสภา
14	เลือกตั้งโดยตรง/รวมเขต และแบ่งเขตเลือกตั้ง	150,000	347	ยุบสภา
15	เลือกตั้งโดยตรง/รวมเขต และแบ่งเขตเลือกตั้ง	150,000	357	ยุบสภา
16	เลือกตั้งโดยตรง /รวมเขตและแบ่งเขตเลือกตั้ง	150,000	360	ใช้รัฐธรรมนูญใหม่

ครั้งที่	วิธีการเลือกตั้ง	จำนวนราษฎรต่อ ส.ส.1คน	จำนวน ส.ส.	สาเหตุของการเลือกตั้งใหม่
17	เลือกตั้งโดยตรง/รวมเขต และแบ่งเขตเลือกตั้ง	150,000	360	ยุบสภา
18	เลือกตั้งโดยตรง/รวมเขต และแบ่งเขตเลือกตั้ง	150,000	391	ยุบสภา
19	เลือกตั้งโดยตรง/รวมเขต และแบ่งเขตเลือกตั้ง	150,000	393	ยุบสภา

ที่มา : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

3.1.1 การจัดการเลือกตั้ง

การจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตั้งแต่ พ.ศ.2476 จนถึงก่อนประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 องค์กรที่ทำหน้าที่จัดการเลือกตั้ง คือ กระทรวงมหาดไทย

1. การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรก วันที่ 15 พฤศจิกายน 2476 ใช้พระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ.2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2476 ฉบับที่ 2 เป็นการเลือกตั้งทางอ้อมกล่าวคือราษฎรผู้มีสิทธิออกเสียงไม่ได้เลือกตั้งโดยตรงแต่จะเลือกผู้แทนตำบลเพื่อให้ผู้แทนตำบลไปเลือกผู้แทนราษฎรและไม่ได้กระทำในวันเดียวพร้อมกันทุกจังหวัด⁴ กฎหมายเลือกตั้งกำหนดให้มีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งผู้แทนตำบล เพื่อให้กรรมการจังหวัดประกาศวันเลือกตั้งผู้แทนตำบลภายในเวลาที่พระราชกฤษฎีกากำหนด ส่วนการเลือกตั้งผู้แทนตำบลกำหนดให้กรรมการอำเภอเป็นผู้รับสมัคร รวมทั้งประกาศรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้ง และตรวจสอบคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้ง นอกจากนี้ กฎหมายยังกำหนดให้กรรมการอำเภอมีหน้าที่กำหนดวันและสถานที่ที่จะออกเสียงเลือกตั้ง พร้อมทั้งให้ตั้งกรรมการตรวจคะแนนขึ้นตำบลละ 3 คน โดยให้คณะกรรมการตรวจคะแนนจะเป็นผู้ประกาศชื่อผู้ได้รับเลือกตั้ง แล้วรายงานไปยังกรรมการอำเภอเพื่อส่งต่อไปยังผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดจะเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการเกี่ยวกับการเลือกตั้งผู้แทนราษฎร ตั้งแต่ขั้นตอนการรับสมัครเลือกตั้ง สอบสวนคุณสมบัติ กำหนด วันและสถานที่ออกเสียงเลือกตั้ง และตั้งกรรมการตรวจคะแนนจังหวัดละ 3 คน เมื่อการตรวจคะแนนเสร็จสิ้นแล้วผู้ว่าราชการจังหวัดจะเป็นผู้ประกาศชื่อผู้แทนราษฎรแล้วรายงานส่งกระทรวงมหาดไทย ส่วนการวินิจฉัยชี้ขาดการคัดค้านการเลือกตั้ง กฎหมายเลือกตั้งกำหนดให้เป็นอำนาจของสภาผู้แทนราษฎร

2. การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 2 วันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ.2480 ใช้พระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2479 เป็นการเลือกตั้งโดยตรงครั้งแรก ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมีหน้าที่รักษาการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวงวางระเบียบควบคุมการลงคะแนนและกิจการ

---

⁴ยุวรัตน์ กมลเวช และคณะ, "รายงานการวิจัยเรื่องแนวทางการร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา", (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2541) , น.5

อื่นๆเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามบทแห่งพระราชบัญญัตินี้ การเลือกตั้งครั้งนี้ใช้วิธีแบ่งเขตเลือกตั้งโดยอาศัยเขตจังหวัดในการแบ่ง การจัดการเลือกตั้งจึงเป็นหน้าที่ของจังหวัดเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการรับสมัครจนถึงการประกาศผลและรายงานต่อกระทรวงมหาดไทย โดยกรรมการอำเภอจะทำหน้าที่ อำนวยการความสะดวกและรักษาความสงบเรียบร้อยในวันเลือกตั้ง และเป็นผู้ตั้งกรรมการตรวจคะแนน 3 คน กับกรรมการสำรองตามสมควร และเสมียนคะแนนอีกไม่น้อยกว่า 1 คน และให้มีอำนาจปลดและตั้งบุคคลอื่นแทนได้ก่อนวันเลือกตั้ง ส่วนการวินิจฉัยชี้ขาดการคัดค้านการเลือกตั้งกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจของศาลยุติธรรม

3.การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ 3 วันที่ 12 พฤศจิกายน 2481 เป็นการเลือกตั้งโดยตรงใช้พระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2479

4.การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ 4 วันที่ 6 มกราคม 2489 ใช้พระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2479

5.การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 5 วันที่ 29 มกราคม 2491 พระราชบัญญัติการเลือกตั้งแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2490 ให้นำพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2479 กลับมาใช้ใหม่โดยได้กำหนดอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการเลือกตั้งให้เป็นอำนาจหน้าที่ของราชการบริหารส่วนกลางกระทรวงมหาดไทย กล่าวคือ จังหวัดใดจะมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนเท่าใด ให้กระทรวงมหาดไทยประกาศไว้ในราชกิจจานุเบกษา ก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 30 วัน และให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยรักษาการให้เป็นไปตามกฎหมาย

6.การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 6 วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2495 ใช้พระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. 2494 โดยกฎหมายเลือกตั้งฉบับนี้ยังคงกำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยรักษาการตามกฎหมายนี้ ส่วนหลักเกณฑ์อื่น ๆ มีลักษณะเช่นเดียวกันกับการเลือกตั้งครั้งก่อน

7.การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 7 วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2500 ใช้พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2499 และพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2499

8.การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 8 วันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ.2500 มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเลือกตั้ง ได้แก่พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2500 กฎหมายเลือกตั้งกำหนดให้มีการจัดการเลือกตั้งโดยกระทรวงมหาดไทย

เช่นเดียวกันกับกฎหมายฉบับก่อนหน้านี้ โดยการจัดการ ระดับจังหวัด ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจประกาศกำหนดวันเลือกตั้งและให้อยู่ในระยะเวลาที่กำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกา โดยต้องกำหนดให้เป็นวันเดียวกันทั่วประเทศทุกหน่วยเลือกตั้ง และผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอมีหน้าที่จัดการให้ความสะดวกและรักษาความสงบเรียบร้อยในวันเลือกตั้ง

9.การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 9 วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2512 กฎหมายที่ใช้ ได้แก่ พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2511

10.การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 10 วันที่ 26 มกราคม 2518 กฎหมายที่ใช้ ได้แก่ พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2511 มีการแก้ไขกฎหมายเลือกตั้ง คือ พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2517 และพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2517

11.การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 11 วันที่ 4 เมษายน 2519 กฎหมายที่ใช้ได้แก่พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร(ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2517 และ เนื่องจากในขณะนั้นกระแสเกี่ยวกับการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งทุกฝ่ายมีความสำคัญมาก เนื่องจากต้องการให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมและมีประสิทธิภาพ จึงมีการจัดตั้งศูนย์อำนวยการเลือกตั้งของกระทรวงมหาดไทยขึ้น⁵

12.การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 12 วันที่ 22 เมษายน 2522 กฎหมายที่ใช้ได้แก่พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522

13.การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 13 วันที่ 18 เมษายน 2526⁶ กฎหมายที่ใช้ได้แก่ พ.ร.บ.การเลือกตั้ง พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง

⁵1.ระดับประเทศ คือ ศูนย์อำนวยการเลือกตั้ง กระทรวงมหาดไทย

2.ระดับจังหวัด คือ ศูนย์อำนวยการเลือกตั้งระดับจังหวัด

3.ระดับอำเภอ คือ ศูนย์อำนวยการเลือกตั้งระดับอำเภอ

ศูนย์อำนวยการเลือกตั้งของกระทรวงมหาดไทยระดับประเทศ มีหน้าที่ ส่งการปฏิบัติและการประสานงานทั่วราชอาณาจักร ทั้งนี้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้บัญชาการศูนย์

⁶กระทรวงมหาดไทย, "รายงานการบริหารการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของกระทรวงมหาดไทยวันที่ 18 เมษายน 2526" (กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์ชุมนุมการเกษตรแห่งประเทศไทย,2526) น.19-27

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2523 ระบบเลือกตั้งเป็นแบบผสมระหว่างแบ่งเขตกับรวมเขต แต่ละเขตมีผู้แทนราษฎรไม่เกิน 3 คน ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 กำหนดให้มีการเลือกตั้งแบบรวมเขตและให้เลือกเป็นพรรคกล่าวคือให้จังหวัดเป็นเขตเลือกตั้งเพียงเขตเดียวและให้ผู้สมัครสังกัดพรรคการเมืองให้มีหมายเลขเดียวกันทั้งพรรค เมื่อประชาชนเลือกพรรคใดก็จะได้สมาชิกพรรคนั้นไปทั้งหมด แต่ไม่ได้ใช้ในการเลือกตั้งครั้งใด เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 มีบทเฉพาะกาลกำหนด 4 ปี

14. การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 14 วันที่ 27 กรกฎาคม 2529 กฎหมายที่ใช้ได้แก่พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2523 ระบบการเลือกตั้งเป็นแบบผสมระหว่างแบ่งเขตกับรวมเขต แต่ละเขตมีผู้แทนราษฎรไม่เกิน 3 คน

15. การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 15 วันที่ 24 กรกฎาคม 2531 กฎหมายที่ใช้ได้แก่ พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2523 เช่นเดียวกัน

16. การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 16 วันที่ 22 มีนาคม 2535 กฎหมายที่ใช้ได้แก่ พ.ร.บ. การเลือกตั้ง พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม โดย พ.ร.บ. การเลือกตั้ง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2523 และพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 โดยกฎหมายกำหนดให้มีการกำหนดให้จัดตั้งศูนย์อำนวยความสะดวกเลือกตั้งของกระทรวงมหาดไทย 3 ลำดับ เช่นเดิม โดยกำหนดให้ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ เป็นผู้อำนวยความสะดวกระดับจังหวัดและระดับอำเภอตามลำดับ

17. การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 17 วันที่ 13 กันยายน 2535 กฎหมายที่ใช้ได้แก่ พ.ร.บ. การเลือกตั้ง พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม โดย พ.ร.บ. การเลือกตั้ง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2523 และพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535

18. การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 18 วันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2538 กฎหมายที่ใช้ได้แก่ พ.ร.บ. การเลือกตั้ง พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม โดย พ.ร.บ. การเลือกตั้ง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2523 และพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 ในการเลือกตั้งครั้งนี้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการทำหน้าที่ประสานงานเลือกตั้งและป้องกันการซื้อ

เสียง ทั้งระดับชาติและระดับกระทรวง แยกเป็น 3 ด้าน⁷คือด้านการประสานงานและการปฏิบัติ เกี่ยวกับการเลือกตั้ง ด้านการรณรงค์ต่อต้านการซื้อสิทธิขายเสียงและป้องกันและปราบปรามผู้มี อิทธิพลและด้านการกำกับดูแลการเลือกตั้ง และ

19.การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ 19 วันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2539⁸ หน้าที่จัดการเลือกตั้งของกระทรวงมหาดไทยยังคงเป็นไปตามเดิม แต่ทั้งนี้ มีการเพิ่มแนวปฏิบัติ 6 ประการ⁹ ทั้งนี้ เพื่อให้บรรลุลวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

จากกฎหมายเลือกตั้งที่กล่าวมาข้างต้นกล่าวได้ว่าการจัดการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเริ่มตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จนถึงก่อนประกาศใช้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 นั้น กระทรวงมหาดไทยทำหน้าที่จัดการ เลือกตั้งมาโดยตลอด และถึงแม้ว่าจะมีความพยายามที่จะมีกลไกให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริต และเที่ยงธรรมรวมทั้งให้มีความสงบเรียบร้อยมีประสิทธิภาพและมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้า

---

⁷(1)ด้านการประสานงานและการปฏิบัติเกี่ยวกับการเลือกตั้ง มีคณะกรรมการ ประสานงานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและศูนย์เตรียมการเลือกตั้งกรมการปกครอง และศูนย์ปฏิบัติการเลือกตั้งกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้รับผิดชอบ

(2)ด้านการรณรงค์ต่อต้านการซื้อสิทธิขายเสียงและป้องกันและปราบปรามผู้มี อิทธิพลแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นสองชุด คือ คณะกรรมการรณรงค์ต่อต้านการซื้อเสียงขายเสียงชุด หนึ่งและคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามผู้มีอิทธิพลอีกชุดหนึ่ง

(3)ด้านการกำกับดูแลการเลือกตั้งมีคณะกรรมการองค์การกลางการเลือกตั้งเป็น ผู้รับผิดชอบ

⁸กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย,รายงานวิจัยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน ราษฎร 17 พฤศจิกายน 2539 (กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น,2540) น.

⁹(1)เป้าหมายการเลือกตั้งโดยการเน้นการรณรงค์ให้ประชาชนมาใช้สิทธิเลือกตั้งให้ มากขึ้น

(2)การปฏิบัติงานเกี่ยวกับการเลือกตั้งต้องปฏิบัติด้วยความรวดเร็ว ถูกต้อง

(3)การปฏิบัติตนของเจ้าหน้าที่รัฐต้องมีความเป็นกลาง

(4)การประชาสัมพันธ์เน้นให้ครอบคลุมทั่วถึงและมีการประสานงานกับเอกชน

(5)บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องมีความถูกต้อง

(6)การรักษาความสงบเรียบร้อยต้องมีการเตรียมการที่รัดกุม

มามีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการเลือกตั้ง แต่ก็ยังปรากฏว่ามีกรกล่าวหาว่ามียังการทุจริตเกี่ยวกับการเลือกตั้งเกิดขึ้นอีกรวมทั้งการกล่าวหาเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทยที่มีความไม่เป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่โดยเอื้อประโยชน์ให้ฝ่ายรัฐบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนได้เสียในการเลือกตั้งโดยตรง ทำให้หลายฝ่ายไม่ไว้วางใจกระทรวงมหาดไทยว่าอาจจัดการเลือกตั้งโดยไม่เหมาะสม โดยถูกครอบงำจากฝ่ายการเมืองที่เป็นฝ่ายรัฐบาลที่รักษาการในขณะนั้น จากการศึกษาเปรียบเทียบองค์กรที่ทำหน้าที่จัดการเลือกตั้งในต่างประเทศ ทำให้มีแนวคิดในการจัดตั้งองค์กรที่ทำหน้าที่จัดการเลือกตั้งซึ่งมีความเป็นอิสระปราศจากความครอบงำจากฝ่ายรัฐบาลหรือฝ่ายบริหารปรากฏขึ้นในงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องจำนวนมาก

3.1.2 การตรวจสอบการเลือกตั้ง

การตรวจสอบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตั้งแต่ พ.ศ. 2476 จนถึงก่อนการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ตรวจสอบโดยฝ่ายตุลาการระบบศาลของประเทศไทยก่อนการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นระบบศาลเดี่ยวกล่าวคือมีศาลประเภทเดียวได้แก่ศาลยุติธรรม กฎหมายเลือกตั้งฉบับแรก คือพระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระหว่างเวลาที่ใช้บทบัญญัติเฉพาะกาล พ.ศ.2475 กำหนดให้ศาลยุติธรรมมีอำนาจการตรวจสอบการเลือกตั้งการเลือกตั้ง¹⁰ แต่กฎหมายนี้ยังไม่ได้ใช้ในการเลือกตั้งครั้งใดและต่อมามีกฎหมายเลือกตั้งอีกฉบับที่ใช้

¹⁰พระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระหว่างเวลาที่ใช้บทบัญญัติเฉพาะกาล พ.ศ.2475 มาตรา 11 วรรคสอง ดังนี้

1.ให้ศาลยุติธรรมมีอำนาจตรวจสอบความเห็นของกรรมการอำเภอ ในกรณีผู้ไม่มีชื่อในบัญชีรายชื่อออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนตำบลร้องต่อศาลว่าไม่เห็นด้วยกับความเห็นของกรรมการอำเภอที่เห็นว่าผู้ร้องไม่สมควรมีชื่อในบัญชีเป็นผู้มีสิทธิออกเสียง เมื่อศาลรับคำร้องแล้วให้ไต่สวนวินิจฉัยสั่งให้เติมชื่อหรือมิให้เติมชื่อผู้ร้องในบัญชี คำสั่งศาลนั้นให้ถือว่าเป็นที่สุด แล้วให้ศาลแจ้งคำสั่งไปยังกรรมการอำเภอทันที แต่ถ้าคำสั่งศาลไปยังไม่ถึงมือกรรมการตรวจคะแนนเสียงขณะเลือกตั้ง ก็ให้ปฏิบัติตามคำสั่งเดิมของกรรมการอำเภอ และ

ในการเลือกตั้งครั้งแรกซึ่งได้แก่พระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2476 ฉบับที่ 2¹¹ ซึ่งได้บัญญัติหลักการตรวจสอบโดยตุลาการไว้เช่นเดียวกัน โดยการตรวจสอบ ดังนี้

1. กรณีผู้ไม่มีชื่อในบัญชีรายชื่อไม่เห็นด้วยกับกรรมการอำเภอ¹²
2. กรณีกรรมการอำเภอไม่ยอมรับสมัคร¹³
3. กรณีร้องคัดค้านการเลือกตั้งผู้แทนตำบลของผู้ที่ได้รับคะแนนสูงที่เห็นว่ามีได้เป็นไปโดยชอบ¹⁴

พระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2476 ฉบับที่ 2 ซึ่งใช้ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรก ได้กำหนดเรื่องการตรวจสอบการเลือกตั้ง โดยการคัดค้านการเลือกตั้งไว้ ในมาตรา 33¹⁵ การเลือกตั้งครั้งแรกนี้เป็นการเลือกตั้งโดยทางอ้อม หลักเกณฑ์ของการเลือกตั้งทางอ้อมกำหนดให้ราษฎรมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนตำบลละ

2. ให้อำนาจศาลในการตรวจสอบกรรมการอำเภอ กรณีไม่ยอมรับสมัครผู้แทนตำบล ผู้สมัครมีสิทธิยื่นต่อศาลโดยกระบวนการพิจารณาให้อนุโลมตามข้างต้น รวมทั้งการสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้แทนตำบลกฎหมายนี้ให้อำนาจศาลเป็นผู้มีอำนาจในการสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนตำบล (กฎหมายเลือกตั้งฉบับนี้ไม่ได้ใช้ในการเลือกตั้งครั้งใด)

¹¹เป็นการบัญญัติกฎหมายเลือกตั้งขึ้นใหม่ทั้งฉบับแต่ใช้ชื่อว่า"พระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2476 ฉบับที่ 2"

¹²พระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2476 ฉบับที่ 2 มาตรา 11 กรณีผู้ไม่มีชื่อในบัญชีรายชื่อไม่เห็นด้วยกับกรรมการอำเภอ

¹³พระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2476 ฉบับที่ 2 มาตรา 14 กรณีกรรมการอำเภอไม่ยอมรับสมัคร

¹⁴พระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2476 ฉบับที่ 2 มาตรา 23 กรณีร้องคัดค้านการเลือกตั้งผู้แทนตำบลของผู้ที่ได้รับคะแนนสูงที่เห็นว่ามีได้เป็นไปโดยชอบ

¹⁵พระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2476 ฉบับที่ 2 มาตรา 33 กำหนดว่า "ภายในยี่สิบวันนับตั้งแต่เลือกผู้แทนราษฎร บุคคลใดมีความเห็นว่าการเลือกตั้งนั้นมิได้เป็นไปโดยชอบไซ้ร้ ท่านว่าผู้นั้นมีสิทธิร้องคัดค้านต่อผู้ว่าราชการจังหวัด เมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดได้รับคำร้องคัดค้านแล้วให้ส่งคำร้องนั้นไปยังกระทรวงมหาดไทยโดยเร็ว เพื่อส่ง

หนึ่งคน โดยผู้แทนตำบลจะเป็นผู้เลือกตั้งผู้แทนราษฎรในจังหวัดๆละหนึ่งคน ถ้าจังหวัดใดมีราษฎรเกินกว่าสองแสนคนให้เลือกตั้งผู้แทนเพิ่มอีกหนึ่งคนทุกๆสองแสนคน และในขณะนั้นประเทศไทยมีจังหวัดทั้งสิ้น 70 จังหวัด มีผู้แทนราษฎรที่ได้จากการเลือกตั้งครั้งนี้จำนวน 78 คน ในจำนวนนี้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ถูกคัดค้านการเลือกตั้งจำนวน 30 คน สภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้สอบสวนแล้ววินิจฉัย สำหรับขั้นตอนการยื่นคำร้องคัดค้านการเลือกตั้ง ผู้ร้องต้องทำคำร้องยื่นต่อผู้ว่าราชการจังหวัด ภายในกำหนดเวลาที่กฎหมายเลือกตั้งกำหนดและเป็นหน้าที่ของผู้ว่าราชการจังหวัดต้องรีบเสนอไปยังกระทรวงมหาดไทย กระทรวงมหาดไทยจะส่งต่อไปยังประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานสภาผู้แทนราษฎรจะเสนอต่อผู้แทนราษฎรให้สอบสวนวินิจฉัย ทั้งนี้ สุดแต่แต่มติของที่ประชุม ในทางปฏิบัติสภาผู้แทนราษฎรจะมีคณะกรรมการที่สภาผู้แทนราษฎรตั้งไว้เพื่อดำเนินการในเรื่องนี้ เมื่อคณะกรรมการได้ความอย่างไรก็นำสภาผู้แทนราษฎรเพื่อวินิจฉัยลงมติต่อไป การพิจารณาคัดค้านการเลือกตั้ง สภาผู้แทนราษฎรจะเป็นผู้พิจารณาโดยอาศัยข้อบังคับการประชุมสภาเป็นวิธีในการพิจารณาการคัดค้านการเลือกตั้ง ผลปรากฏว่าสภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติโดยวิธีลงคะแนนลับว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ถูกคัดค้านไม่มีมลทินแต่ประการใด¹⁶ ในการเลือกตั้งครั้งนี้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 91 คน องค์ครที่ทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดกรณีที่มีผู้มีความเห็นว่าการเลือกตั้งนั้นเป็นไปโดยมิชอบ ได้แก่ สภาผู้แทนราษฎร¹⁷ สำหรับการคัดค้านการเลือกตั้ง ตั้งแต่การเลือกตั้งครั้งที่ 2 จนถึง ครั้งที่ 19 ที่มีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดการคัดค้านการเลือกตั้ง ได้แก่ ฝ่ายตุลาการ¹⁸

ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแทบทุกครั้งจะมีการกล่าวถึงปัญหาการทุจริตเลือกตั้งกันมากและนับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้นตามลำดับ วิธีการทุจริตเลือกตั้งมีมากมายหลากหลายรูปแบบ เช่น การใช้กลวิธีการพนัน การใช้วิธีทำลายคู่แข่งชั้นโดยการใช่วิธีการรุนแรง

ต่อไปยังสภาผู้แทนราษฎรและให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรส่งคำร้องคัดค้านนั้นต่อสภาผู้แทนราษฎรแล้วให้สภาผู้แทนราษฎรสอบสวนแล้ววินิจฉัย”

¹⁶ ชัยรักษ์ จัวยาวรรณ , ”การคัดค้านการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ,2534), น. 161

¹⁷ พระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2476 ฉบับที่ 2 มาตรา 33

¹⁸ พระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2479 มาตรา 51 มาตรา 52

การจ้างมือปืนรับจ้างให้ฆ่าหัวคะแนนของฝ่ายตรงข้าม การขว้างระเบิดในการปราศรัยหาเสียงของฝ่ายตรงข้าม การทำลายโปสเตอร์ ป้ายหาเสียงฝ่ายตรงข้าม การใส่ร้ายป้ายสีคู่แข่งชั้นตรงข้าม การใช้อิทธิพลข่มขู่ การซื้อคะแนนเสียงโดยวิธีการต่างๆทั้งทางตรงโดยจ่ายเงินให้กับผู้ใช้สิทธิเลือกตั้ง หรือซื้อคะแนนเสียงโดยอ้อมเช่นการแจกสิ่งของ สร้างสิ่งสาธารณประโยชน์ บริจาคผ่านองค์กรการกุศลโดยเขียนชื่อผู้สมัครหรือพรรคการเมืองที่ให้ไว้อย่างชัดเจน การทุจริตอีกรูปแบบหนึ่งคือการขนคนที่ไม่มิสิทธิไปลงคะแนนหรือที่เรียกว่า “พลร่ม” หรือการที่นำบัตรเลือกตั้งที่กาไว้ล่วงหน้าแล้วที่เรียกว่า “ไฟไฟ” การเปลี่ยนหีบบัตรเลือกตั้งซึ่งกรณีนี้จะต้องมีเจ้าหน้าที่ที่จัดการเลือกตั้งรู้เห็นเป็นใจด้วย และการใช้อิทธิพลจากข้าราชการ ปัญหาการซื้อเสียงมีมากจนถึงขนาดที่มีชื่อเรียกกันในวงเวลาที่มีการเลือกตั้งว่าเป็นธุรกิจการเมืองระหว่างหัวคะแนนและผู้ออกเสียงเลือกตั้งเพราะต่างฝ่ายต่างได้ประโยชน์ ผู้ที่ทุจริตเลือกตั้งก็จะได้ประโยชน์ของการเข้าไปใช้อำนาจโดยมิชอบทุจริตคอร์รัปชันเงินงบประมาณของประเทศแปรเปลี่ยนไปเป็นผลประโยชน์ของตนและครอบครัวพรรคพวกเพื่อนพ้องกันทั่วหน้าโดยผู้เสียผลประโยชน์ก็คือประชาชนและประเทศชาติ การพิจารณาคดีการคัดค้านการเลือกตั้งของศาลยุติธรรมมีความล่าช้าและไม่ทันการ การพิสูจน์พยานหลักฐานเกี่ยวกับการกระทำความผิดใช้เวลาช้านาน ในบางครั้งการพิจารณาคดีของศาลยังไม่เสร็จสิ้นมีการยุบสภาเพื่อเลือกตั้งใหม่หรือมีการรัฐประหารเกิดขึ้นก่อนศาลพิจารณาคดีตัดสินคดีโดยการจำหน่ายคดีหรือยกคำร้องโดยที่ยังไม่มีการพิจารณาพิพากษาว่าผู้ที่ถูกฟ้องคดีกระทำความผิดหรือไม่ ทำให้ผู้กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งไม่เกรงกลัวการตรวจสอบโดยศาลยุติธรรม เพราะกว่าจะพิจารณาคดีจนเสร็จสิ้นผู้ถูกร้องก็ยังคงอยู่ในวาระการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตลอดจนถึงวาระหรือยุบสภาโดยไม่มีการลงโทษ ทำให้มีแนวคิดในการจัดตั้งองค์กรในรูปแบบคณะกรรมการเพื่อควบคุมการเลือกตั้งที่เป็นอิสระและเป็นกลางเพื่อให้การเลือกตั้งที่เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ดังปรากฏในงานวิจัยหลายๆเรื่องที่ได้เสนอให้มีการจัดตั้งองค์กรอิสระเพื่อจัดการเลือกตั้งและควบคุมตรวจสอบการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

ในขณะที่เดียวกันมีการควบคุมการเลือกตั้งโดยฝ่ายบริหารกล่าวคือมีมาตรการควบคุมการเลือกตั้งโดยการจัดตั้งองค์กรหรือหน่วยงานให้ทำหน้าที่ควบคุมการเลือกตั้งตามลำดับ ดังนี้

1. คณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้ง

หลังจากเหตุการณ์วันที่ 14 ตุลาคม 2516 ทำให้เกิดแนวคิดและมีการเสนอให้มี "องค์กรกลาง" ขึ้นเพื่อทำหน้าที่สอดส่องดูแลการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมในสมัย

รัฐบาลของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช¹⁹ ภายหลังจากที่ได้ยุบสภาผู้แทนราษฎรวันที่ 12 มกราคม 2519 และจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรวันที่ 4 เมษายน 2519 รัฐบาลในขณะนั้นได้มีการจัดตั้ง "คณะกรรมการสังเกตการณ์เลือกตั้ง" ของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย ให้มีหน้าที่สังเกตการณ์ในการเลือกตั้ง โดยศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย จัดให้มีอาสาสมัคร เพื่อสังเกตการณ์การเลือกตั้งในครั้งนี้ นอกจากนี้ฝ่ายรัฐบาลแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาคณะหนึ่งซึ่งเรียกว่า "คณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้ง" เพื่อควบคุมการเลือกตั้งตามคำเรียกร้องของกระแสสังคมที่ต้องการให้มีองค์กรที่จะมาทำหน้าที่ควบคุมการเลือกตั้งของกระทรวงมหาดไทย คณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้งทำงานในฐานะองค์กรควบคุมการจัดการเลือกตั้งของกระทรวงมหาดไทยอีกชั้นหนึ่งโดยให้มีอำนาจหน้าที่ควบคุมการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยเรียบร้อยสุจริตและยุติธรรมและเป็นไปโดยถูกต้องตามบทบัญญัติของกฎหมาย²⁰ อย่างไรก็ตามยังพบว่าการทำงานของคณะกรรมการดังกล่าวมีปัญหาและอุปสรรคในการทำงานอยู่หลายประการ เช่น ในการทำงานของคณะกรรมการยังไม่สามารถทำงานได้อย่างเป็นอิสระและยังไม่ได้รับการยอมรับจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งโดยเฉพาะผู้ที่มีส่วนได้เสียอย่างสำคัญในการเลือกตั้งซึ่งได้แก่พรรคการเมือง หรือ นักการเมืองประกอบกับยังคงมีปัญหาในการปฏิบัติงานเลือกตั้ง จึงทำให้คณะกรรมการดังกล่าวถูกยกเลิกไปโดยปริยาย

2 คณะกรรมการองค์กรกลาง

ภายหลังจากเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 แนวคิดที่ตั้งองค์กรเพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยบริสุทธิ์ ยุติธรรม ถูกนำกลับมาอีกครั้งหนึ่งอย่างเป็นรูปธรรม โดยในสมัยรัฐบาลของนายอานันท์ ปันยารชุน ได้มีคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 139/2535 กำหนดอำนาจหน้าที่ขององค์กรกลางไว้ดังนี้

1. ติดตามและสอดส่องดูแลกระบวนการเลือกตั้งทั่วไป
2. รับคำแจ้งเหตุของพรรคการเมือง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือบุคคลใดๆ ที่กระทำการอัน

¹⁹ไพฑูริย์ บุญวัฒน์, การจัดตั้งองค์กรเพื่อสนับสนุนการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยบริสุทธิ์ยุติธรรม (กรุงเทพมหานคร:สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2538), น.9

²⁰อัครเมศวร์ ทองนวล, "แนวทางการร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540," รัฐสภาสาร 46 ,4(เมษายน) :

เป็นการขัดต่อกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและดำเนินการสอบข้อเท็จจริงเบื้องต้น

3. ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งและสอดส่องดูแลการเลือกตั้ง

4. เสนอรายชื่อผู้สังเกตการณ์เลือกตั้งเพื่อผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งให้เข้าสังเกตการณ์ในหน่วยเลือกตั้งเพื่อสอดส่องดูแลการใช้สิทธิเลือกตั้งและกระบวนการทำงาน

5. ศึกษากระบวนการเลือกตั้งและเสนอแนะมาตรการเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่อนายกรัฐมนตรีเพื่อแก้ไขปรับปรุงวิธีการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตและยุติธรรม

6. แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการ คณะอนุกรรมการ คณะทำงาน หรือบุคคลเพื่อช่วยดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายตามอำนาจหน้าที่

7. จัดสรรงบประมาณและอนุมัติระเบียบการเงินและระเบียบการปฏิบัติงานต่างๆ ทำรายงานผลการศึกษา และสรุปข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พร้อมทั้งข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขสำหรับการเลือกตั้งในคราวต่อไปต่อนายกรัฐมนตรี กระทรวงมหาดไทย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเผยแพร่รายงานนั้นให้ประชาชนทราบ ทั้งนี้ ภายใน 45 วันนับแต่วันเลือกตั้ง

ต่อจากนั้นมีการแต่งตั้งคณะกรรมการสอดส่องดูแลการเลือกตั้งขึ้นในวันที่ 8 กรกฎาคม 2535²¹ ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็น "คณะกรรมการองค์กรกลาง" เพื่อทำหน้าที่ในการเลือกตั้งวันที่ 13 กันยายน 2535 คณะกรรมการดังกล่าวเป็นองค์กรที่อยู่กึ่งกลางระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชนโดยกระทรวงมหาดไทยยังคงทำหน้าที่จัดการเลือกตั้งตามกฎหมายเลือกตั้งอย่างเดิม

ทั้งนี้ คณะกรรมการองค์กรกลางยังคงทำหน้าที่ต่อเนื่องมาในการเลือกตั้งต่อมาอีกสองครั้ง อย่างไรก็ตามพบว่ายังมีปัญหาที่ยังไม่สนองตอบต่อความต้องการหรือความคาดหวังจากประชาชนในเรื่องการจัดการทุจริตในการเลือกตั้ง เนื่องจากยังมีข้อจำกัดบางประการ เช่น องค์กรกลางไม่เป็นองค์กรตามกฎหมายจึงทำให้องค์กรกลางไม่มีอำนาจตามกฎหมาย และโดยสภาพองค์กรกลางเป็นองค์กรนอกภาครัฐการจึงมีงบประมาณค่อนข้างจำกัด ในขณะที่เดียวกันความคาดหวังของประชาชนในเรื่องการจัดการเลือกตั้งให้สุจริตและเที่ยงธรรมมีสูงมาก การตรวจสอบการทุจริตการเลือกตั้งขององค์กรกลางยังขาดกลไกความเป็นอิสระและอำนาจการให้โทษต่อผู้

²¹ไพฑูริย์ บุญวัฒน์, อ่างแล้ว เชียงอรุณที่ 19 น.9

ทุจริต อันเป็นกลไกที่มีความสำคัญยิ่ง ทั้งองค์กรกลางยังไม่มีความเป็นอิสระอย่างแท้จริงและองค์กรกลางไม่มีอำนาจใดที่จะทำให้ผู้ทุจริตเลือกตั้งต้องเกรงกลัว การควบคุมโดยองค์กรกลางยังไม่เป็นผลให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมอย่างแท้จริง

3. คณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย

จากการปฏิบัติที่ผ่านมาขององค์กรกลางที่ทำหน้าที่ควบคุมการเลือกตั้ง โดยที่องค์กรกลางไม่มีฐานะทางกฎหมายอย่างชัดเจน ทำให้ไม่สามารถทำหน้าที่ควบคุมการเลือกตั้งให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพตามความคาดหวังทั้งหลายของประชาชนได้ จากสรุปผลงานขององค์กรกลางในการปฏิบัติหน้าที่กำกับดูแลการเลือกตั้งที่ผ่านมาและเรียกร้องให้มืองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ในการจัดการเลือกตั้งที่มีความเป็นอิสระและมีอำนาจในการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ได้เพื่อเป็นที่เกรงกลัวต่อผู้ที่กระทำการใดๆอันเป็นการฝ่าฝืนต่อ บทบัญญัติในกฎหมายเลือกตั้ง²² ประกอบกับกระแสเรียกร้องให้มีการปฏิรูปการเมืองโดย ให้ร่างรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่และมีการแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาชุดหนึ่งเรียกว่า”คณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย” โดยศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสีเป็นประธานทำหน้าที่ศึกษาแนวทางการในการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญ โดยคณะกรรมการชุดนี้ได้เสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ฉบับที่ 15 มาตรา 211 เพื่อยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ทั้งฉบับและผ่านคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบและจัดให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญเพื่อจัดทำรัฐธรรมนูญใหม่ทั้งฉบับซึ่งกล่าวกันว่าเป็น”รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน” แนวความคิดดังกล่าว จึงก่อให้เกิดรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่บัญญัติรับรองให้มีองค์อิสระตามรัฐธรรมนูญทำหน้าที่จัดการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมได้แก่”คณะกรรมการการเลือกตั้ง”

พัฒนาการของการควบคุมการเลือกตั้งที่ผ่านมาตามลำดับดังกล่าวข้างต้น เป็นการตั้งองค์กรต่างๆ ขึ้นมาเพื่อควบคุมการจัดการเลือกตั้งของกระทรวงมหาดไทยให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม แต่สำหรับการตรวจสอบการเลือกตั้งในการวินิจฉัยชี้ขาดเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งอันเป็นผลกระทบทะเทือนสิทธิของบุคคลอย่างมากนั้น กฎหมายเลือกตั้งทุกฉบับตั้งแต่ พ.ศ. 2475 จนถึงก่อนประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ให้มีการตรวจสอบการเลือกตั้งโดยฝ่ายตุลาการ

²²บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, การเลือกตั้งและพรรคการเมือง: บทเรียนจากเยอรมัน (กรุงเทพมหานคร : สถาบันนโยบายศึกษา, 2542) , น.113-114

ตารางที่ 4

แสดงพัฒนาการกฎหมายเลือกตั้งที่เกี่ยวกับการคัดค้านการเลือกตั้ง

ลำดับที่	กฎหมาย	ผู้มีสิทธิคัดค้าน	ระยะเวลาการคัดค้าน	สาเหตุ	ผู้มีอำนาจวินิจฉัย
1	พ.ร.บ.การเลือกตั้ง พ.ศ. 2475	บุคคลใด ²³	ภายในยี่สิบวันนับตั้งแต่วันเลือกตั้ง	มูลเหตุใดที่เห็นว่าการเลือกตั้งนั้นมิได้ เป็นไปโดยชอบ	สภาผู้แทนราษฎร
2	พ.ร.บ.การเลือกตั้ง พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2476	ผู้แทนตำบลในจังหวัด	ภายในยี่สิบวันนับตั้งแต่วันเลือกตั้ง	มูลเหตุใดที่ผู้ร้องคัดค้านเห็นว่าการ เลือกตั้งในจังหวัดนั้นมิได้เป็นไปโดย ชอบ	สภาผู้แทนราษฎร
3	พ.ร.บ.การเลือกตั้ง พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2476 ฉบับ ที่ 2	ผู้แทนตำบล	ภายในยี่สิบวันนับตั้งแต่วันเลือกตั้ง โดยร้องต่อผู้ว่าราชการจังหวัด	มูลเหตุใดที่ผู้ร้องคัดค้านเห็นว่าการ เลือกตั้งในจังหวัดนั้นมิได้เป็นไปโดย ชอบ	สภาผู้แทนราษฎร
4	พ.ร.บ.การเลือกตั้ง พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2479	ผู้มีสิทธิเลือกตั้งและผู้สมัคร รับเลือกตั้ง	ภายในสามสิบวันนับตั้งแต่วันที่ คณะกรรมการจังหวัดประกาศผลการ เลือกตั้ง	สาเหตุใดก็ได้ที่ผู้ร้องคัดค้านเห็นว่า การเลือกตั้งในจังหวัดนั้นมิได้เป็นไป โดยชอบ	ศาลฎีกา

²³ พ.ร.บ.การเลือกตั้ง พ.ศ. 2475 มาตรา 34 บัญญัติผู้มีสิทธิคัดค้านการเลือกตั้งไว้กว้างมาก

ลำดับที่	กฎหมาย	ผู้มีสิทธิคัดค้าน	ระยะเวลาการคัดค้าน	สาเหตุ	ผู้มีอำนาจวินิจฉัย
5	พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2499	ผู้เลือกตั้ง ผู้สมัครในเขตเลือกตั้ง ผู้แทนพรรคการเมือง	ต้องร้องคัดค้านภายในสามสิบวันที่ผู้ว่าราชการจังหวัดประกาศผลเลือกตั้ง ²⁴	1.เมื่อเห็นว่าการเลือกตั้งนั้นมิได้เป็นไปโดยชอบ 2.เมื่อเห็นว่าการที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนใดได้รับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นมิได้เป็นไปโดยชอบ	ศาลฎีกา
6	พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2511(รวมแก้ไขเพิ่มเติมถึง พ.ศ. 2517)	ผู้เลือกตั้ง ผู้สมัครในเขตเลือกตั้ง ผู้แทนพรรคการเมือง	ต้องร้องคัดค้านภายในสามสิบวันที่ผู้ว่าราชการจังหวัดประกาศผลเลือกตั้ง ²⁵	1.เมื่อเห็นว่าการเลือกตั้งนั้นมิได้เป็นไปโดยชอบอันสมควรที่จะให้มีการเลือกตั้งใหม่ 2.เมื่อเห็นว่าการที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนใดได้รับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นมิได้เป็นไปโดยชอบอันสมควรที่จะให้มีการเลือกตั้งใหม่	ศาลฎีกา

²⁴โดยยื่นคำคัดค้านต่อศาลจังหวัดซึ่งเขตเลือกตั้งนั้นตั้งอยู่

ลำดับที่	กฎหมาย	ผู้มีสิทธิคัดค้าน	ระยะเวลาการคัดค้าน	สาเหตุ	
7	พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522	ผู้เลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขต เลือก ตั้งนั้นผู้ แทนพรรคการเมืองซึ่งมี สมาชิกรับเลือกตั้งในเขต เลือกตั้งนั้น	ต้องร้องคัดค้านภายในสามสิบวันที่ ผู้ว่าราชการจังหวัดประกาศผล เลือกตั้งของเขตเลือกตั้ง ²⁶	1. เมื่อเห็นว่าการเลือกตั้งในเขตนั้น เป็นไปโดยมิชอบอันสมควรที่จะให้มี การเลือกตั้งใหม่ 2. เมื่อเห็นว่าการที่บุคคลใดได้รับ เลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทน ราษฎรจากการเลือกตั้งนั้นมิได้เป็นไป โดยชอบ อันสมควรที่จะให้มีการ เลือกตั้งใหม่	ศาลฎีกา

²⁵โดยแยกศาลที่รับคำร้องไว้ว่า”สำหรับจังหวัดพระนครและธนบุรีให้ยื่นต่อศาลแพ่ง
และสำหรับจังหวัดอื่นให้ยื่นต่อศาลจังหวัด”

²⁶โดยแยกศาลที่จะรับคำร้องไว้”สำหรับกรุงเทพมหานครให้ยื่นต่อศาลแพ่งและ
สำหรับในจังหวัดอื่นให้ยื่นต่อศาลจังหวัด” ข้อยกเว้น พ.ร.บ.เลือกตั้งฉบับนี้ได้บัญญัติไว้เฉพาะกรณีร้องคัดค้านภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่
ประกาศผลการเลือกตั้งได้ในกรณี

1. ร้องคัดค้านเกี่ยวกับค่าใช้จ่าย และการหาเสียงเลือกตั้งเพื่อประโยชน์ในการหาเสียงเลือกตั้ง ทั้งหมดเกินสามแสนห้าหมื่นบาทถ้วน
2. ร้องคัดค้านขอตรวจสอบและขอสำเนารายการค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ในกรณีที่ ยื่นคำร้องเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายและการหาเสียงเลือกตั้ง
ให้ยื่นคำร้องต่อผู้ว่าราชการจังหวัดและเสียค่าธรรมเนียมตามระเบียบของทางราชการ

3.2 การจัดการการเลือกตั้งและการตรวจสอบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

จากการปฏิรูปการเมืองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองการปกครองเป็นอย่างมากโดยเฉพาะในส่วนของที่ว่าการเลือกตั้ง รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้สร้างระบบการเลือกตั้งใหม่ที่มีลักษณะแตกต่างไปจากการเลือกตั้งระบบเดิมหลายประการ เช่นการกำหนดให้การเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของปวงชนชาวไทยที่ต้องไปใช้สิทธิเลือกตั้ง²⁷ ระบบการเลือกตั้งมีการกำหนดหลักการเพื่อให้เกิดความเสมอภาคในการใช้สิทธิของประชาชนให้มีความเท่าเทียมกัน โดยการกำหนดให้การเลือกตั้งซึ่งเป็นที่มาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกเป็น 2 แบบ คือ แบบที่หนึ่งที่มาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตฯละ 1 คน และใช้ระบบเสียงข้างมาก แบบที่สองมีที่มาจาก การเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อในทางทฤษฎีเรียกว่าการเลือกตั้งระบบสัดส่วน รัฐธรรมนูญฉบับนี้วางขึ้นโดยเจตนารมณ์มุ่งแก้ไขปัญหาต่างๆ ในระบบการเลือกตั้งที่สะสมมานานโดยเฉพาะเรื่องการทุจริตการเลือกตั้ง กฎหมายที่ใช้ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้แก่ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2541 กฎหมายฉบับนี้เป็นกฎหมายที่ใช้ในการจัดการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาครั้งแรกด้วย โดยที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดให้สมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกตั้งจากประชาชนด้วยเช่นเดียวกันกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทั้งนี้ได้ บัญญัติไว้กฎหมายฉบับเดียวกันแต่บัญญัติไว้ต่างหมวดกัน

3.2.1 การจัดการเลือกตั้ง

การจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 จากรายงานคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาศึกษาแนวทางแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 ของสภาผู้แทนราษฎรเสนอให้มีการบัญญัติเพิ่มเติมในรัฐธรรมนูญ คือ“การจ้องค์กรเพื่อควบคุมกำกับดูแลการเลือกตั้ง” กรรมการธิการบางท่านเสนอให้เรียกองค์กรดังกล่าวนี้ว่า “คณะกรรมการดำเนินการเลือกตั้ง” และกรรมการ

²⁷รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 68

ส่วนใหญ่เห็นว่าควรมีคณะกรรมการดังกล่าวเพราะจะมีประโยชน์ต่อการเลือกตั้งตามครรลองของระบอบประชาธิปไตย ที่ประชุมได้มีการอภิปรายแสดงความคิดเห็นถึงประเด็นต่างๆที่เกี่ยวข้อง โดยสรุปคือให้คณะกรรมการดังกล่าวมีหน้าที่ดูแลอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการเลือกตั้งเป็นอิสระจากพรรคการเมืองและกระทรวงมหาดไทย แต่ยังคงอยู่ภายใต้การกำกับดูแลควบคุมของสถาบันบางสถาบันเช่นรัฐสภาหรือกระทรวงยุติธรรมและเป็นองค์กรที่มีกฎหมายบัญญัติรองรับไว้ด้วย²⁸ ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติรับรองให้มีองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญได้แก่ "คณะกรรมการการเลือกตั้ง" ซึ่งเป็นองค์กรที่มีหน้าที่ดำเนินการจัดการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมขึ้นเป็นครั้งแรก โดยให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน้าที่ในการควบคุม และดำเนินการจัด หรือ จัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา²⁹ แทนกระทรวงมหาดไทยซึ่งเดิมเคยมีหน้าที่ดังกล่าว³⁰

---

²⁸บันทึกการประชุมคณะกรรมการวิสามัญครั้งที่ 17 วันพฤหัสบดีที่ 23 ธันวาคม 2534

²⁹รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 144

³⁰ที่มาของคณะกรรมการการเลือกตั้ง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 บัญญัติไว้ในมาตรา 136 โดยได้บัญญัติถึงสาระสำคัญของที่มาของคณะกรรมการการเลือกตั้งไว้ว่า คณะกรรมการเลือกตั้งจำนวนห้าคน เป็นบุคคลซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภาจากผู้ซึ่งมีความเป็นกลางทางการเมืองและมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ กระบวนการสรรหาและคัดเลือกโดยวุฒิสภา

คณะกรรมการสรรหา "คณะกรรมการการเลือกตั้ง"ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 ประกอบด้วย ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ประธานศาลปกครองสูงสุด อธิการบดีจากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่เป็นนิติบุคคลโดยเลือกกันเองจำนวนสี่คน ผู้แทนพรรคการเมืองจากพรรคการเมืองที่มีสมาชิกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวนโดยเลือกกันเองสี่คน เสนอชื่อจำนวน ห้าคนและที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเสนอชื่อจำนวนห้าคนเพื่อให้วุฒิสภาคัดเลือกจำนวนห้าคนจากผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อรวมสิบคนเพื่อถวายคำแนะนำให้พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง และในกรณีที่คณะกรรมการสรรหาไม่อาจเสนอชื่อได้ภายในเวลาที่กำหนดให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาพิจารณาเสนอชื่อแทนจนครบภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ครบกำหนดต้องเสนอชื่อ ภารกิจและอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 144

คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้ควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นรวมทั้งการออกเสียงประชามติให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งไว้ ดังนี้

1. ประธานกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้รักษาตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งและเป็นนายทะเบียนพรรคการเมือง

2. ออกประกาศกำหนดการทั้งหลายอันจำเป็นแก่การปฏิบัติตามกฎหมายในมาตรา 144 (มาตรา 145 (1))

3. มีคำสั่งให้ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐปฏิบัติการทั้งหลายอันจำเป็นตามกฎหมายในมาตรา 144 (มาตรา 145(2))

4. สืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตามกฎหมายในมาตรา 144(มาตรา 145(3))

5. สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือออกเสียงประชามติใหม่ในหน่วยเลือกตั้งใดหน่วยเลือกตั้งหนึ่งหรือทุกหน่วยเลือกตั้งเมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งหรือการออกเสียงประชามติในหน่วยเลือกตั้งนั้นๆมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม(มาตรา 145(4))

6. ประกาศผลเลือกตั้งและการออกเสียงประชามติ (มาตรา 145(5))

7. เรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดให้มาให้ถ้อยคำ ตลอดจนขอให้ศาล พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นดำเนินการเพื่อประโยชน์แห่งการปฏิบัติหน้าที่ การสืบสวนสอบสวนหรือวินิจฉัยชี้ขาดมาตรา 145 วรรคสอง

8. แต่งตั้งบุคคลคณะบุคคลหรือผู้แทนองค์การเอกชนเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่มอบหมาย (มาตรา 145 วรรคสาม)

9. ดำเนินการแบ่งเขตเลือกตั้งการทำให้มีบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง (มาตรา 327(2))

10. การให้การศึกษแก่ประชาชนเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (มาตรา 327 (3))

11. รับรองและแต่งตั้งผู้แทนองค์การเอกชนเพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบการเลือกตั้ง (มาตรา 327(7))

นอกจากนี้อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ.2541 มาตรา 10 และมาตรา 11 ดังนี้

1. ควบคุมและดำเนินการจัด หรือจัดให้มีการเลือกตั้งและการออกเสียงประชามติ ตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

2. ออกประกาศกำหนดการทั้งหลายอันจำเป็นแก่การปฏิบัติตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติ และกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น

3. มีคำสั่งให้ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ ปฏิบัติการทั้งหลายอันจำเป็นตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติ และกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น

4. ออกข้อกำหนดเป็นแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้มีอำนาจหน้าที่ เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งหรือการออกเสียงประชามติ

5. ดำเนินการแบ่งเขตเลือกตั้งสำหรับการเลือกตั้งที่ใช้วิธีการแบ่งเขตเลือกตั้ง และจัดให้มีบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

6. สืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้น เกี่ยวกับการปฏิบัติตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติ หรือกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น

7. สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือออกเสียงประชามติใหม่ในหน่วยเลือกตั้งใดหน่วยเลือกตั้งหนึ่งหรือทุกหน่วยเลือกตั้ง หรือสั่งให้มีการนับคะแนนใหม่ เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งหรือการออกเสียงประชามติในหน่วยเลือกตั้งนั้น ๆ มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีพิจารณาที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

8. ประกาศผลการเลือกตั้งหรือการออกเสียงประชามติ

9.ดำเนินการหรือประสานงานกับหน่วยราชการ ราชการส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐหรือสนับสนุนองค์การเอกชนในการให้การศึกษาแก่ประชาชนเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

10.จัดทำรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีและข้อสังเกตเสนอต่อรัฐสภา

11.ดำเนินการอื่นตามที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญอื่น หรือกฎหมายอื่นกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

12.คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัด บุคคล คณะบุคคลหรือผู้แทนองค์การเอกชน เพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมอบหมายได้

จากบทบัญญัติดังกล่าวทำให้การจัดการเลือกตั้งที่เดิมอยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงมหาดไทยเปลี่ยนมาอยู่ในความรับผิดชอบของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

3.2.2 การตรวจสอบการเลือกตั้ง

การตรวจสอบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 จากการปฏิรูปการเมืองการปกครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 แนวคิดในการปฏิรูปการเมืองมีความเห็นตรงกันว่า การเลือกตั้งเป็นกระบวนการทางการเมืองที่มีความสำคัญประการหนึ่งจึงได้บัญญัติถึงวิธีการตรวจสอบการเลือกตั้งไว้เพื่อให้การเลือกตั้งเป็นการเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ยุติธรรม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้ควบคุมและดำเนินการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นรวมทั้งการออกเสียงประชามติให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม โดยให้มีการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2541 พระราชบัญญัตินี้ กำหนดให้องค์กร 2 องค์กรมีหน้าที่ควบคุมตรวจสอบการเลือกตั้งโดยตรง คือ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ฝ่ายตุลาการมีอำนาจหน้าที่ตรวจสอบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เช่นกัน ศาลยุติธรรม ซึ่งได้แก่ศาลฎีกามีอำนาจการตรวจสอบการเลือกตั้งโดยตรง สำหรับศาลรัฐธรรมนูญและศาลปกครอง ต่างก็เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ควบคุมการเลือกตั้งในลักษณะควบคุมโดยทางอ้อมตามเขตอำนาจของศาล

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้มีองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ตรวจสอบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งโดยตรงและโดยทางอ้อม รวม 4 องค์กร ได้แก่ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ศาลยุติธรรมซึ่งได้แก่ศาลฎีกา ศาลปกครอง และ ศาลรัฐธรรมนูญ โดยแต่ละองค์กรมีอำนาจการตรวจสอบแตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

การตรวจสอบการเลือกตั้งโดยคณะกรรมการการเลือกตั้ง

1 เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่า มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ใดกระทำการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2541 หรือมีพฤติการณ์ที่เชื่อได้ว่าผู้สมัครผู้ใดก่อให้เกิดข้อสงสัยหรือ เห็นเป็นใจให้บุคคลอื่นกระทำการดังกล่าว หรือรู้ว่ามีกระทำการดังกล่าวแล้วไม่ระงับการกระทำนั้น ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่าการกระทำนั้นน่าจะมีผลทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครเป็นเวลาหนึ่งปี แล้วให้พิจารณาดำเนินการให้มีการดำเนินคดีอาญาแก่ผู้สมัครนั้นด้วย ³¹เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง เห็นว่า การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมไม่ว่าจะเป็นการกระทำของผู้สมัครรับเลือกตั้งเองหรือผู้อื่นเป็นผู้กระทำ ก็จะมีคำสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ กรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งจะสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ 4 กรณี

กรณีที่ 1 มาตรา 85/1 กำหนดว่า ก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งมีหลักฐานว่าผู้สมัครกระทำการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม หรือก่อให้เกิดข้อสงสัยหรือเห็นเป็นใจให้บุคคลอื่นกระทำหรือรู้ว่ามีกระทำการดังกล่าวแล้วไม่ระงับการกระทำนั้น ถ้าการกระทำนั้นน่าจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครนั้นเป็นเวลาหนึ่งปีและถ้ามีคำสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหลังวันเลือกตั้ง และผู้สมัครนั้นเป็นผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตที่ได้คะแนนเลือกตั้งมากที่สุด ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ มติของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามมาตรา 85 ต้องมีคะแนนเสียงเป็นเอกฉันท์ เมื่อมีคำสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครคนใดแล้วให้พิจารณาดำเนินการให้มีการพิจารณาดำเนินคดีอาญาแก่ผู้สมัครนั้นด้วย ในกรณีที่มีการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งเลือกตั้งตามมาตรา 85 นี้ภายหลังวันลงคะแนนและผู้สมัครที่ถูกเพิก

³¹พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2541แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2543 มาตรา 85 วรรคหนึ่งวรรคสี่ และ มาตรา 90

ถอนสิทธิเลือกตั้งเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง นั้น ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่

กรณีที่ 2 มาตรา 85/7 กำหนดว่า เมื่อได้มีการนับคะแนนเลือกตั้งแล้ว ถ้าปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า การเลือกตั้งแบบแบ่งเขตในเขตเลือกตั้งใดมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมคณะกรรมการการเลือกตั้งจะประกาศผลการเลือกตั้ง และจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ ในเขตเลือกตั้งนั้นก็ได้" ซึ่งเป็นกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งไม่ประกาศผลการเลือกตั้งและสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่

กรณีที่ 3 มาตรา 85/9 กำหนดว่าถ้ามีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าก่อนได้รับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ใดกระทำการโดยไม่สุจริต เพื่อให้ตนเองได้รับเลือกตั้งหรือได้รับเลือกตั้งมาโดยไม่สุจริต คณะกรรมการการเลือกตั้งจะสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้น มีกำหนดหนึ่งปีก็ได้ แต่ต้องสั่งภายในหนึ่งปีนับแต่ประกาศผลการเลือกตั้ง เมื่อถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งแล้ว ก็ย่อมพ้นจากสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คณะกรรมการการเลือกตั้งก็ต้องจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่

กรณีที่ 4 มาตรา 95(1) เป็นกรณีคัดค้านการเลือกตั้ง ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่ากรณีที่มีการคัดค้านการเลือกตั้งนั้นทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ได้

ในการเลือกตั้งใหม่ทั้งสี่กรณีนี้ คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจที่จะเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ทุกกรณี ถ้ามีหลักฐานอันควรเชื่อว่าเป็นผู้สมัครหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นได้กระทำการโดยไม่สุจริตเพื่อให้ตนได้รับการเลือกตั้ง แต่การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งนี้ มีระยะเวลาบังคับไว้ว่า จะต้องกระทำภายในกำหนดเวลาหนึ่งปีนับแต่ประกาศผลการเลือกตั้ง ซึ่งต่างกับการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ในการคัดค้านการเลือกตั้งตามกรณีที่สี่ ซึ่ง คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ได้เสมอ โดยไม่มีเงื่อนไขระยะเวลาบังคับไว้เหมือนการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง

2 คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งยึดหรืออายัดเงินหรือทรัพย์สินของผู้ใดที่มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า ให้ เสนอให้ หรือสัญญาว่าจะให้เงินหรือทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ในการจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนเลือกตั้งให้แก่ผู้สมัครพรรคการเมืองใด หรืองดเว้นลงคะแนนเลือกตั้งผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใด หรือจัดเตรียมเงินหรือทรัพย์สินเพื่อดำเนินการดังกล่าวไว้

เป็นการชั่วคราวจนกว่าศาลจะมีคำสั่ง และให้คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลจังหวัด หรือศาลแพ่งที่การยื่นหรืออายัด อยู่ในเขตศาลภายในสามวัน³²

3 คณะกรรมการการเลือกตั้งจะมอบอำนาจให้กรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด หรือเจ้าหน้าที่อื่นเป็นผู้ค้นก็ได้แต่ผู้รับมอบอำนาจต้องได้รับหมายค้นจากศาลด้วย³³

4 คณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่าผู้ใดกระทำความผิดตามกฎหมายที่กำหนดให้มี อำนาจแจ้งพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินการสอบสวน และให้มีอำนาจดำเนินการฟ้องคดีต่อศาล ไม่ว่าจะเป็นเรื่องในทางแพ่ง ทางอาญา หรือทางปกครอง โดยให้ถือว่าคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา³⁴

การพิจารณาวินิจฉัยข้อร้องเรียนของคณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นองค์กรที่มีหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดผลการร้องเรียนเกี่ยวกับการเลือกตั้งเป็นองค์กรสุดท้าย ทั้งนี้ ความเห็นของคณะกรรมการการเลือกตั้งอาจมีการวินิจฉัยได้ทั้ง 4 กรณีดังต่อไปนี้

1 คณะกรรมการการเลือกตั้งอาจจะเห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของคณะอนุกรรมการหรือ คณะกรรมการเลือกตั้งประจำจังหวัด คณะกรรมการการเลือกตั้งก็จะมีคำวินิจฉัยในทางที่ เหมือนกันกับที่คณะอนุกรรมการหรือคณะกรรมการเลือกตั้งประจำจังหวัด เสนอมาก็ได้

2 หากคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่เห็นด้วยอาจมีคำวินิจฉัยใหม่ที่แตกต่างกับที่เสนอ มากก็ได้

3 หากคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นด้วยเพียงบางส่วนบางประเด็น อาจมีคำวินิจฉัย ในทางที่เห็นด้วยและบางส่วนที่ไม่เห็นด้วยก็จะมีคำวินิจฉัยใหม่ที่แตกต่างไปก็ได้

4 ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้ดำเนินการเรื่องนั่นเอง ซึ่งอาจสั่งการ อย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายให้ถูกต้องหรือมีคำสั่ง ผู้ถูกร้องเรียนหรือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าว ดำเนินการให้ถูกต้องตามกฎหมายหรือระเบียบของ

³²พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2541แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 3)พ.ศ.2543 มาตรา 85/1 วรรคหนึ่ง และ วรรคสี่ และมาตรา 90

³³พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2541แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2543 มาตรา 85/10 วรรคหนึ่ง (1)

³⁴พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2541แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2543 มาตรา 16

คณะกรรมการการเลือกตั้งก็ได้ โดยจะพิจารณาจากสำนวนการสืบสวนสอบสวน สำนวนการพิจารณาคำวินิจฉัยหรือความเห็นและข้อเสนอประกอบสำนวน ซึ่งคณะกรรมการวินิจฉัยเสนอประกอบพิจารณาการลงมติซึ่งขาดต้องมีคะแนนเสียงเป็นเอกฉันท์

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2541 ได้กำหนดกระบวนการตรวจสอบการวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งไว้ในมาตรา 85/3 โดยมีมติของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหรือสั่งให้เลือกตั้งใหม่นี้ต้องเป็นเอกฉันท์ ซึ่งไม่จำเป็นว่า ต้องได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการการเลือกตั้งทั้ง 5 คน เพียงแต่ต้องได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการการเลือกตั้งทุกคนที่เข้าประชุม และการประชุมของคณะกรรมการการเลือกตั้งกฎหมายกำหนดองค์ประชุมไว้ 4 คน โดยหากคณะกรรมการการเลือกตั้งลงมติให้มีการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องส่งความเห็นในการวินิจฉัยไปให้คณะกรรมการตรวจสอบคณะหนึ่ง ประกอบด้วย ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นประธานกรรมการกฤษฎีกาทุกคนตามกฎหมายว่าด้วยกรรมการกฤษฎีกา³⁵ พิจารณาว่าความเห็นวินิจฉัยดังกล่าวเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายหรือกระทำการโดยเที่ยงธรรมหรือไม่ หากคณะกรรมการการเลือกตั้งมีความเห็นต่างไปจากของคณะกรรมการตรวจสอบ คณะกรรมการการเลือกตั้งอาจมีความเห็นเดิมก็ได้ แต่ต้องแสดงเหตุผลและให้ประกาศคำวินิจฉัยพร้อมทั้งเหตุผลและความเห็นของคณะกรรมการตรวจสอบในราชกิจจานุเบกษา ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง มาตรา 113/1 กำหนดว่า เมื่อศาลมีคำพิพากษาลงโทษแล้วให้ศาลมีคำพิพากษาว่าผู้นั้นต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งครั้งใหม่ด้วย

การตรวจสอบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยคณะกรรมการการเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ 20 วันที่ 6 มกราคม 2544 คณะกรรมการการเลือกตั้งได้มีคำวินิจฉัยสั่งการให้มีการเลือกตั้งใหม่ จำนวน 61 ราย คำวินิจฉัยสั่งการเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้ง จำนวน 13 ราย คำวินิจฉัยสั่งการเรื่องการคัดค้านการเลือกตั้ง 35 ราย มีการสั่งเลือกตั้งใหม่ 7 ราย ยกคำร้อง 28 ราย และในครั้งนี้นี้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีคำสั่งให้เลือกตั้งใหม่ใน เขตที่ 3 จังหวัดสมุทรสาคร เนื่องจากรายงานผลการนับคะแนนไม่ตรงกับรายงานการใช้สิทธิเลือกตั้งของคณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง และในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน

---

³⁵ซึ่งไม่เป็นข้าราชการที่มีตำแหน่งและเงินเดือนประจำและไม่เป็นสมาชิกพรรคการเมือง หรือผู้ดำรงตำแหน่งในพรรคการเมือง

ราษฎรครั้งที่ 21 วันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2548 คณะกรรมการการเลือกตั้งได้มีคำวินิจฉัยสั่งการให้มีการเลือกตั้งใหม่ จำนวน 3 ราย คำวินิจฉัยสั่งการเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้ง จำนวน 1 ราย³⁶
(ภาคผนวก ง)

---

³⁶ ข้อมูลจากเว็บไซต์ราชกิจจานุเบกษา www.ratchakitcha.soc.go.th

ตารางที่ 5
แสดงจำนวนการเลือกตั้งใหม่ในการเลือกตั้ง ครั้งที่ 20

การเลือกตั้งครั้งที่	วันที่	จำนวนเขตที่เลือกตั้ง	จำนวนเขตที่ ประกาศรับรองผล	หมายเหตุ
1	6 มกราคม 2544	400	338	มีการสั่งเลือกตั้งใหม่ 62 เขต
2	29 มกราคม 2544	62	62	กทต.รับรอง 62 เขต
3	28 เมษายน 2544	1	1	กรณีส.ส.ถึงแก่อนิจกรรม จังหวัดพิษณุโลก
4	30 มิถุนายน 2544	7	5	กรณีการร้องคัดค้าน
5	18 สิงหาคม 2544	2	2	กรณีการร้องคัดค้าน
6	3 มีนาคม 2545	14	14	การเลือกตั้งใหม่ 12 จังหวัด
7	8 กันยายน 2545	1	1	การเลือกตั้งจังหวัดอุบลราชธานี
8	1 มิถุนายน 2546	1	1	กรณีส.ส.ถึงแก่อนิจกรรม จังหวัดศรีสะเกษ
9	12 ตุลาคม 2546	1	1	กรณีส.ส.ถึงแก่อนิจกรรม จังหวัดนนทบุรี

ที่มา :จาก “รายงานผลการปฏิบัติงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ประจำปี 2546”(หน้า 134-135)

จากคณะกรรมการการเลือกตั้ง,2547,กรุงเทพฯ:สหภาพสื่อและการพิมพ์

(ภาคผนวกที่ ง ตารางแสดงคำวินิจฉัยสั่งการของคณะกรรมการการเลือกตั้ง)

ตารางที่ 6

แสดงจำนวนการให้ใบเหลืองและใบแดงแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งทั่วไปสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 21

ลำดับที่	การเลือกตั้งทั่วไปสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	แบบบัญชีรายชื่อ	จำนวนเขต	จำนวนการให้ใบเหลือง	จำนวนการให้ใบแดง
1	วันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2548	100	400	3	1
2	วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2548	-	2	-	-
3	วันที่ 30 ตุลาคม 2548	-	1	-	-

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2541 กำหนดให้ฝ่ายตุลาการมีบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งทั้งทางตรงและทางอ้อม ไว้หลายประการ ดังนี้

1 ศาลยุติธรรม

อำนาจการตรวจสอบการเลือกตั้งของศาลยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งอันได้แก่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2541 กฎหมายนี้ได้กำหนดอำนาจของศาลฎีกาไว้ในกฎหมายนี้โดยตรง โดยให้ศาลฎีกามีอำนาจหน้าที่พิจารณาและวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการพิจารณาและวินิจฉัยคุณสมบัติต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

2 ศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญ เป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญโดยแท้ก่อตั้งขึ้นครั้งแรกตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540³⁷ โดยกำหนดให้เป็นองค์กรที่มีความเป็นอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดี มีความเป็นกลางที่มีอำนาจในการวินิจฉัยข้อพิพาทโดยอาศัยบทบัญญัติของกฎหมายโดย การดำเนินการตามกระบวนการวิธีพิจารณาที่ได้กำหนดไว้ เพื่อเป็นการยุติข้อพิพาท³⁸ ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญให้มีอำนาจการตรวจสอบร่างกฎหมายหรือกฎหมายที่ใช้บังคับแล้วมิให้ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญและอำนาจวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ (ภาคผนวก จ) ศาลรัฐธรรมนูญของประเทศไทยไม่มีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบความถูกต้องของการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การควบคุมคุณสมบัติของผู้สมัครเข้ารับเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และ การตรวจสอบความ

³⁷สิ้นสุดลงตามประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับที่ 3 ประกาศ ณ วันที่ 19 กันยายน พ.ศ.2549 พร้อมกับการสิ้นสุดของวุฒิสภา สภาผู้แทนราษฎร และคณะรัฐมนตรี

³⁸Hans J.Wolf,Otto Bachof,Rolf Stober,Verwaltungs-recht,IQ Aufl.,Muenchen 1994,S 175 อ้างโดย สมคิด เลิศไพฑูรย์,บวรเจต สึงคะเนติ,"รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่องเขตอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไทยตาม มาตรา 264,และ มาตรา 266 เสนอต่อสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ"พ.ศ.2543,น.22

ถูกต้องของการลงคะแนนเสียงประชามติ ดังเช่นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการรัฐธรรมนูญของประเทศฝรั่งเศส

3 ศาลปกครอง

ศาลปกครองเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญก่อตั้งขึ้นโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เช่นเดียวกับศาลรัฐธรรมนูญ วิธีพิจารณาคดีของศาลปกครองเป็นไปตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542

การควบคุมตรวจสอบการเลือกตั้งโดยศาลปกครองนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับเขตอำนาจศาลปกครองกับการเลือกตั้งไว้โดยตรง เช่นเดียวกับศาลรัฐธรรมนูญ การควบคุมโดยศาลปกครองจึงเป็นการควบคุมโดยอ้อม โดยที่ศาลปกครองควบคุมเกี่ยวกับการกระทำทางปกครองของคณะกรรมการการเลือกตั้ง รวมทั้งการระงับการเลือกตั้ง และเพิกถอนผลการเลือกตั้ง³⁹(ภาคผนวก ฉ)

3.3 การเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

จากการรัฐประหารโดยคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ได้ประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 จึงมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กำหนดการเลือกตั้งซึ่งเป็นที่มาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นสองแบบเหมือนเดิม แต่มีส่วนที่แตกต่างกันดังนี้

1.การเลือกตั้งแบบแบ่งเขตที่เรียกว่า “แบบแบ่งเขตเรียงเบอร์” รวมจำนวนผู้เลือกตั้งคนกล่าวคือเขตเลือกตั้งใหญ่ขึ้นใช้จังหวัดเป็นเขตเลือกตั้งและแต่ละเขตเลือกตั้งจะมีผู้แทนได้ไม่เกินสามคน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับจำนวนประชากร วิธีการคิดคะแนน ใช้ระบบเสียงข้างมาก

2.การเลือกตั้งแบบสัดส่วน (Proportional Representative) แบ่งออกเป็นแปดกลุ่มจังหวัด แต่ละกลุ่มจังหวัดมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากบัญชีรายชื่อได้สิบคนรวมแปดสิบคน

³⁹ คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด ที่ อ.88/2549 วันที่ 27 เมษายน 2549

คำสั่งศาลปกครองกลางที่ 617,620/2549

คำสั่งที่ 196/2549 วันที่ 10 พฤษภาคม 2549

คำพิพากษาศาลปกครองกลางที่ 607-608/2549 ลงวันที่ 16 พฤษภาคม 2549

การนับคะแนนแบบสัดส่วนนั้นไม่มีเกณฑ์คะแนนเสียงขั้นต่ำที่พรรคการเมืองจะต้องได้รับจึงจะมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อได้แตกต่างกับการเลือกตั้งแบบสัดส่วนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่กำหนดว่าพรรคการเมืองจะต้องได้คะแนนเสียงอย่างน้อยร้อยละห้าจึงจะมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากระบบนี้ได้

ทั้งนี้ ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่จำเป็นต้องมีวุฒิการศึกษาถึงระดับปริญญาตรี และลดระยะเวลาในการสังกัดพรรคการเมืองของผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในกรณียุบสภาลงเหลือเพียงสามสิบวัน การออกเสียงเลือกตั้งยังคงเป็นหน้าที่ของปวงชนชาวไทยที่ต้องไปใช้สิทธิเลือกตั้งเหมือนดังเช่นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กฎหมายที่ใช้ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 คือ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550

3.3.1 การจัดการเลือกตั้ง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ประกาศราชกิจจานุเบกษา วันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ.2550 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งวุฒิสภา พ.ศ.2550 ประกาศราชกิจจานุเบกษา วันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ.2550 ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้ควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กล่าวคือ คณะกรรมการการเลือกตั้งยังเป็นองค์กรหลักที่ทำหน้าที่จัดการการเลือกตั้งสำหรับการตรวจสอบการเลือกตั้งคณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจเฉพาะก่อนการประกาศผลเลือกตั้งเท่านั้นกล่าวคือคณะกรรมการการเลือกตั้งยังคงมีอำนาจวินิจฉัยในการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่และอำนาจการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งและคำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นที่สุดท้าย หลังการประกาศผลการเลือกตั้งหากคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นควรให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องยื่นคำร้องให้ศาลฎีกาเป็นผู้วินิจฉัย

อำนาจหน้าที่คณะกรรมการการเลือกตั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 236 ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจควบคุมจัดการเลือกตั้ง⁴⁰

⁴⁰รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 236

เพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมกล่าวคือมีอำนาจจัดการการเลือกตั้งเหมือนเช่นเดิม เมื่อมีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการเลือกตั้งแล้ว ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศในราชกิจจานุเบกษาเกี่ยวกับกำหนดวันรับสมัครแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง⁴¹ กำหนดวันที่พรรคการเมืองจะยื่นบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วน⁴² กำหนดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งของแต่ละจังหวัดจะพึงมีและจำนวนเขตเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งของแต่ละจังหวัด⁴³ กำหนดเขตเลือกตั้งสำหรับการเลือกตั้งแบบสัดส่วน⁴⁴ โดยอำนาจเหล่านี้เป็นอำนาจจัดการเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมตรงตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

3.3.2 การตรวจสอบการเลือกตั้ง

การตรวจสอบการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่า อำนาจในการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นที่สุด ไม่อาจถูกตรวจสอบได้โดยองค์กรฝ่ายตุลาการ นั้น เป็นปัญหาในระบบกฎหมายที่ขาดหลักการแบ่งแยกอำนาจที่ต้องมีการตรวจสอบและถ่วงดุล ในการใช้อำนาจของทุกองค์กรไม่มีองค์กรใดที่สามารถใช้อำนาจโดยไม่ต้องถูกตรวจสอบดังเช่นการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ดังนั้น ในการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ของคณะกรรมการการร่างรัฐธรรมนูญ จึงได้มีการกำหนดแนวทางในการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่⁴⁵ โดยกำหนดประเด็นให้พิจารณาว่า "ควรวินิจฉัยหรือฝ่ายตุลาการตรวจสอบการ

⁴¹ซึ่งต้องกำหนดให้มีการเริ่มรับสมัครไม่เกินสี่สิบวันนับจากวันที่พระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใช้บังคับและต้องกำหนดวันรับสมัครไม่น้อยกว่าห้าวัน

⁴²ซึ่งต้องกำหนดให้เป็นวันก่อนวันรับสมัครเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตและกำหนดวันรับสมัครไม่น้อยกว่าห้าวัน

⁴³ซึ่งจะต้องมีรายละเอียดเกี่ยวกับอำเภอหรือเขตพื้นที่ที่อยู่ในเขตเลือกตั้งสำหรับการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง

⁴⁴ซึ่งจะต้องมีรายละเอียดเกี่ยวกับจังหวัดที่อยู่ภายในเขตเลือกตั้งแต่ละกลุ่มจังหวัด

⁴⁵คณะกรรมการการได้พิจารณากำหนดกลุ่มย่อยเพื่อศึกษาเรื่องต่างๆที่สำคัญดังนี้

ปฏิบัติหน้าที่ขององค์การอิสระเช่นการตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามกรอบเวลาที่กำหนดหรือการใช้อำนาจวินิจฉัยและการเพิกถอนสิทธิรับสมัครเลือกตั้งหรือไม่”⁴⁶ ทั้งนี้ การพิจารณาของคณะอนุกรรมการยกกว้างรัฐธรรมนูญ กรอบที่ 2 ว่าด้วยสถาบันการเมือง ในคณะกรรมการการยกกว้างรัฐธรรมนูญ ได้พิจารณาในประเด็นการควบคุมการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยบริสุทธิ์ยุติธรรมและมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น โดยได้สรุปสาระสำคัญเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งไว้ว่า “ให้คงหลักการเดิมไว้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 โดยมีความเห็นเพิ่มเติมว่า “ไม่ควรให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจเบ็ดเสร็จในการวินิจฉัยชี้ขาดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง โดยเสนอให้คณะกรรมการการเลือกตั้งทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดในเบื้องต้นซึ่งเปรียบเสมือนศาลชั้นต้น เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้วินิจฉัยชี้ขาดแล้ว ผู้ที่ได้รับความเสียหายสามารถยื่นคำร้อง อุทธรณ์ต่อศาลในคำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ สำหรับวิธีพิจารณาและการวินิจฉัยให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเป็นผู้กำหนด โดยต้องให้มีความรวดเร็วและไม่มีการยื่นอุทธรณ์ซ้ำซ้อน เพื่อประโยชน์ในการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยรวดเร็ว สุจริต และเที่ยงธรรม”⁴⁷

คณะกรรมการการยกกว้างรัฐธรรมนูญ สภาร่างรัฐธรรมนูญ ได้ร่างรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการตรวจสอบการเลือกตั้งไว้ในร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ฉบับรับฟังความคิดเห็น ในมาตรา 233 ดังนี้

กลุ่มที่ 1 สิทธิเสรีภาพการมีส่วนร่วมของประชาชน และการกระจายอำนาจ เพื่อพิจารณาศึกษาในหมวดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนชาวไทย หมวดนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ และหมวดการปกครองส่วนท้องถิ่น

กลุ่มที่ 2 สถาบันการเมือง พิจารณาศึกษาในหมวดรัฐสภาและหมวดคณะรัฐมนตรี

กลุ่มที่ 3 องค์การตรวจสอบอิสระและศาล พิจารณาศึกษาในหมวดศาลและในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับองค์การอิสระและองค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบ

⁴⁶สรุปผลการประชุมคณะอนุกรรมการยกกว้างรัฐธรรมนูญ สภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 7 พุทธศักราชที่ 8 กุมภาพันธ์ 2550 ณ ห้องประชุมงบประมาณ ชั้น 3 อาคารรัฐสภา 3

⁴⁷สรุปผลการประชุมคณะอนุกรรมการยกกว้างรัฐธรรมนูญ กรอบสองว่าด้วยสถาบันการเมือง ในคณะกรรมการการยกกว้างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 5 วันพุธ ที่ 14 กุมภาพันธ์ 2550 ณ ห้องประชุมคณะกรรมการ หมายเลข 3502 ชั้น 5 อาคารรัฐสภา 3

“ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งก่อนการประกาศผลเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่ออุทธรณ์คำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งได้

ในกรณีที่ประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นควรว่าให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ให้เสนอความเห็นต่อศาลฎีกาเพื่อวินิจฉัย”

หลังจากการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนตามหน่วยงานและองค์กรต่างๆสรุปผลการรับฟังความคิดเห็นในระดับจังหวัดทั่วประเทศ ประเด็นการคานและดุลอำนาจใบแดงคณะกรรมการการเลือกตั้ง⁴⁸ มีผลเห็นด้วย ร้อยละ 82.6 ไม่เห็นด้วย ร้อยละ 6.5 ไม่ระบุร้อยละ 10.9

เมื่อสภาร่างรัฐธรรมนูญได้พิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ... ที่คณะกรรมการการร่างจัดทำเสร็จแล้วได้ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ... ฉบับลงประชามติ และ ร่างรัฐธรรมนูญฉบับลงประชามตินี้ผ่านการออกเสียงลงประชามติจากประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียง วันที่ 19 สิงหาคม 2550 ร้อยละ 57.81 เห็นชอบร่างรัฐธรรมนูญดังกล่าว รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 จึงมีผลใช้บังคับและได้ประกาศใช้วันที่ 24 สิงหาคม 2550 หลักการดังกล่าวข้างต้นตามร่างรัฐธรรมนูญฉบับลงประชามติ พ.ศ. ... มาตรา 233 ได้ถูกเปลี่ยนแปลงโดยสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ โดยกำหนดให้การตรวจสอบการเลือกตั้งแบ่งออกเป็น สองกรณี คือ⁴⁹

1. ก่อนการประกาศผลของคณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งก่อนการประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา ให้คำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นที่สุด⁵⁰

⁴⁸สรุปผลการประชุมคณะกรรมการการร่างรัฐธรรมนูญ สภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 31 วันพฤหัสบดี ที่ 24 พฤษภาคม 2550 ณ ห้องประชุมงบประมาณ ชั้น 3 อาคารรัฐสภา 3

⁴⁹รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 239

⁵⁰พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง มาตรา 8วรรคสอง “ ..การลงมติวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งก่อนการประกาศผลการเลือกตั้ง ให้ใช้คะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสี่ในห้าของจำนวนกรรมการการเลือกตั้งที่มาประชุม”

2. ในกรณีที่ประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่าควรมีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาผู้ใด⁵¹ ให้ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อวินิจฉัย ให้ศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา ทั้งนี้ วิธีพิจารณาและวินิจฉัยคดีให้เป็นไปตามระเบียบที่ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนด โดยต้องใช้ระบบไต่สวนและเป็นไปโดยรวดเร็ว⁵²

เมื่อศาลฎีกาได้รับคำร้องของคณะกรรมการการเลือกตั้งแล้วสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา ผู้นั้นจะปฏิบัติหน้าที่ต่อไปไม่ได้ จนกว่าศาลฎีกาจะมีคำสั่งยกคำร้อง ในกรณีที่ศาลฎีกามีคำสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ในเขตเลือกตั้งใดหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาผู้ใด ให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาในเขตเลือกตั้งนั้นสิ้นสุดลง

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550⁵³ ได้วางหลักเกณฑ์อำนาจหน้าที่ของศาลยุติธรรมที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งไว้โดยแบ่งเป็นสองกรณี ดังนี้

1. บทบาทหน้าที่ของศาลฎีกาที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งในเรื่องการวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง และการพิจารณาและวินิจฉัยคุณสมบัติต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในกรณีที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ใดไม่มีชื่อในประกาศของผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง กฎหมายกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลฎีกามีคำสั่งให้ผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งรับสมัครผู้สมัครนั้น หรือ ในกรณีที่ผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งประกาศชื่อผู้สมัครคนใดไปแล้ว ต่อมาปรากฏว่าผู้สมัครขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับ

⁵¹พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง มาตรา 8 วรรคสอง การลงมติในการประชุมของคณะกรรมการการเลือกตั้งให้ใช้คะแนนเสียงข้างมากเว้นแต่การลงมติวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งก่อนการประกาศผลการเลือกตั้งให้ใช้คะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสี่ในห้าของจำนวนกรรมการการเลือกตั้งที่มาประชุม

⁵²รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสาม

⁵³ร่าง โดยคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญเสนอสภานิติบัญญัติแห่งชาติพิจารณาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 มาตรา 30

เลือกตั้งผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งก็มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลฎีกาพิจารณา วินิจฉัย เพิกถอนการรับสมัครเลือกตั้งของผู้นั้นได้ รวมทั้งในกรณีที่มีการรับสมัครแล้ว ก่อนวันเลือกตั้ง ถ้าปรากฏหลักฐานว่าผู้สมัครผู้ใดขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิรับสมัครรับเลือกตั้ง ให้ผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งดำเนินการสืบสวนสอบสวนโดยเร็ว ถ้าเห็นว่าผู้้นขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิรับเลือกตั้ง ให้ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อพิจารณาวินิจฉัยให้เพิกถอนการสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้น ทั้งนี้ กฎหมายเลือกตั้ง⁵⁴ ให้ศาลฎีกามีอำนาจหน้าที่วินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือขอให้เพิกถอนการสมัครรับเลือกตั้ง สำหรับผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อไว้ด้วย⁵⁵ ว่าในกรณีที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อผู้ใดไม่มีชื่อเป็นผู้สมัครในประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้งให้ผู้นั้นมีสิทธิยื่นอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาภายในเวลาเจ็ดวันนับแต่วันประกาศรายชื่อผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและให้อนุโลมวิธีการยื่นอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาเหมือนกันกับผู้สมัครแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง⁵⁶

2. ให้ศาลฎีกามีบทบาทพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง⁵⁷ ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา และให้ศาลอุทธรณ์มีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น ทั้งนี้ วิธีพิจารณาและวินิจฉัยคดีให้เป็นไปตามระเบียบที่ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนด โดยต้องใช้ระบบไต่สวนและเป็นไปโดยรวดเร็ว”

ในการดำเนินการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่ามีกรณีอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งนั้นมิได้เป็นไปโดยไม่สุจริตและเที่ยงธรรม ให้ประกาศผลการเลือกตั้งว่าผู้ใดได้รับเลือกตั้งภายในเจ็ดวันทำการนับแต่วันเลือกตั้ง แต่ถ้าเห็นว่าเป็นกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ามีกรณีไม่สุจริตและเที่ยงธรรมในเขตเลือกตั้งใดจะยังไม่ประกาศผลสำหรับเขต

⁵⁴ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550

⁵⁵ คำสั่งศาลฎีกาที่ 533/2548 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2541 ไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการยื่นคำร้องคัดค้านการไม่ประกาศรายชื่อของผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อไว้

⁵⁶ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 มาตรา 44

⁵⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสาม

เลือกตั้งนั้นก็ได้ แต่ต้องสอบสวนวินิจฉัยให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันเลือกตั้ง และในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจออกประกาศให้ยื่นหรือขยายระยะเวลาหรืองดเว้นการดำเนินการที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายนี้เฉพาะการเลือกตั้งนั้น เพื่อให้เหมาะสมและจำเป็นแก่การดำเนินการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยรวดเร็ว สุจริตและเที่ยงธรรมได้⁵⁸ และได้กำหนดรายละเอียดการตรวจสอบการเลือกตั้ง กรณีการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม⁵⁹ ไว้ดังนี้

1. กรณีก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งสืบสวนสอบสวนแล้ว เห็นว่ามีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครผู้ใดกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ หรือระเบียบหรือประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือมีพฤติการณ์ที่เชื่อว่าผู้สมัครผู้ใดก่อให้เกิดข้อสงสัย หรือรู้เห็นเป็นใจให้บุคคลอื่นกระทำการดังกล่าว หรือรู้ว่ามีกระทำการแล้วไม่ดำเนินการระงับการกระทำนั้น ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่าการกระทำนั้นน่าจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครที่กระทำการเช่นนั้นทุกรายเป็นเวลาหนึ่งปี โดยให้มีผลนับแต่วันที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมีคำสั่ง และถ้าการกระทำดังกล่าวปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าหัวหน้าพรรคการเมืองหรือกรรมการบริหารพรรคการเมืองผู้ใดมีส่วนรู้เห็น หรือปล่อยปละละเลยหรือทราบถึงการกระทำนั้นแล้วมิได้ยับยั้งหรือแก้ไขเพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมให้ถือว่าพรรคการเมืองนั้นกระทำการเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง เพื่อเสนอคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้ยุบพรรคการเมืองนั้น ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ยุบพรรคการเมืองนั้น ให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของหัวหน้าพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมืองนั้นกำหนดเวลาห้าปีนับแต่วันที่มิได้มีคำสั่งให้ยุบพรรคการเมือง

ในกรณีที่ปรากฏต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งว่ามีการกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายตามข้างต้นไม่เป็นการกระทำของผู้ใด ถ้าเห็นว่ามีผู้สมัครผู้ใดหรือพรรคการเมืองใดจะ

---

⁵⁸ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 มาตรา 9

⁵⁹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 มาตรา 103

ได้รับประโยชน์จากการกระทำนั้น คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งให้ผู้สมัครผู้นั้นหรือพรรคการเมืองนั้นระงับหรือดำเนินการใด เพื่อแก้ไขความไม่สุจริตและเที่ยงธรรมนั้นภายในเวลาที่กำหนด ในกรณีที่ผู้สมัครผู้นั้นหรือพรรคการเมืองนั้นไม่ดำเนินการตามคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยไม่มีเหตุอันสมควรให้สันนิษฐานว่าผู้สมัครผู้นั้นเป็นผู้สนับสนุนการกระทำนั้น พรรคการเมืองนั้นมีส่วนรู้เห็นในการกระทำนั้น เว้นแต่ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองนั้นพิสูจน์ได้ว่าไม่มีส่วนรู้เห็นในการกระทำดังกล่าว เมื่อมีคำสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครผู้ใดหรือศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของหัวหน้าพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมืองผู้ใดแล้วให้พิจารณาดำเนินการให้มีการดำเนินคดีอาญาแก่ผู้สมัคร หัวหน้าพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมืองผู้นั้นด้วย

ก่อนคณะกรรมการการเลือกตั้งจะวินิจฉัยเพื่อมีมติให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครผู้ใด ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งแจ้งความเห็นพร้อมด้วยสำนวนการสืบสวนสอบสวนไปยังคณะกรรมการตรวจสอบ⁶⁰ เพื่อพิจารณาให้ความเห็นว่าความเห็นดังกล่าวเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือคณะกรรมการการเลือกตั้งกระทำการโดยเที่ยงธรรมหรือไม่ หากคณะกรรมการตรวจสอบมีความเห็นต่างไปจากความเห็นของคณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งจะมีคำวินิจฉัยตามความเห็นเดิมก็ได้แต่ต้องแสดงเหตุผลและให้ประกาศคำวินิจฉัยพร้อมเหตุผลและความเห็นของคณะกรรมการตรวจสอบในราชกิจจานุเบกษา⁶¹

2. เมื่อประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว ถ้าปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ใดหรือผู้สมัครใด กระทำการใดๆ โดยไม่สุจริตเพื่อที่จะให้ตนเองได้รับเลือกตั้ง หรือได้รับเลือกตั้งมาโดยไม่สุจริต โดยผลของการที่บุคคลหรือพรรคการเมืองใดได้กระทำ อันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อพิจารณา⁶² ในกรณีที่ปรากฏจากการไต่สวน

⁶⁰ซึ่งประกอบด้วย ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งเป็นประธานกรรมการกฤษฎีกาทุกคนตามกฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการกฤษฎีกา

⁶¹พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 มาตรา 105

⁶²การพิจารณาคดีเลือกตั้งของศาลฎีกาเป็นไปตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยวิธีพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550

ของศาลฎีกาว่ามีเหตุอันควรเชื่อได้ว่ากรณีเป็นไปตามคำร้องของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ให้ศาลฎีกาสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือผู้สมัครผู้หนึ่งมีกำหนดเวลาห้าปีแล้วแจ้งให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรและนายกรัฐมนตรีทราบ และในกรณีที่ศาลฎีกาได้รับคำร้องตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้หนึ่งหยุดการปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลฎีกาจะมีคำสั่งยกคำร้อง และถ้าศาลฎีกามีคำสั่งให้เลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นสิ้นสุดลง⁶³

กรณีการคัดค้านการเลือกตั้งผู้ที่มีสิทธิร้องคัดค้านการเลือกตั้ง ได้แก่ ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผู้สมัคร หรือพรรคการเมืองซึ่งมีสมาชิกสมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดเขตเลือกตั้งหนึ่งมีสิทธิยื่นคัดค้านต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นเป็นไปโดยไม่ถูกต้องหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย สำหรับระยะเวลาการยื่นคัดค้าน ผู้มีสิทธิยื่นคำคัดค้านอาจยื่นคัดค้านก่อนวันประกาศผลการเลือกตั้งหรือภายในสามสิบวัน นับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง เว้นแต่การร้องคัดค้านเพราะเหตุว่าผู้สมัครผู้ใดหรือ พรรคการเมืองใดใช้จ่ายเกี่ยวกับการเลือกตั้งเกินจำนวนเงินค่าใช้จ่ายที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด ให้ยื่นภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันประกาศผลเลือกตั้ง⁶⁴ และในกรณีที่มีการยื่นคัดค้านก่อนวันประกาศผลเลือกตั้งแต่ผลการสอบสวนแล้วเสร็จหลังวันประกาศผลเลือกตั้งหรือยื่นคัดค้านหลังวัน ประกาศผลการเลือกตั้งและผลการสืบสวนสอบสวนปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งเป็นไปโดยไม่ถูกต้องหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย และคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นควรมีการเลือกตั้งใหม่ในเขตเลือกตั้งใดหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ใดให้นำความในมาตรา 111 มาบังคับใช้โดยอนุโลม

และในกรณีที่ผลการสืบสวนสอบสวนปรากฏว่าการเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งใดหรือเขตเลือกตั้งใดเป็นไปโดยไม่ถูกต้องหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่คณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่ายังไม่มีเหตุที่จะต้องให้มีการเลือกตั้งใหม่เพราะไม่มีผลเปลี่ยนแปลงผลการเลือกตั้ง

---

⁶³ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 มาตรา 111

⁶⁴ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 มาตรา 114

คณะกรรมการการเลือกตั้งอาจมีคำสั่งยุติเรื่องก็ได้ คำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งตาม มาตรานี้ให้เป็นที่สุด⁶⁵

นอกจากนี้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2550 ได้ให้อำนาจศาลฎีกาในการตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งใน กรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งให้บุคคลที่ดำเนินการด้านธุรกรรมทางการเงินผลิตหรือ เตรียมการผลิตวัสดุอุปกรณ์ที่อาจใช้ในการจัดการเลือกตั้งโดยไม่มีอำนาจ ใช้เงินหรือทรัพย์สินหรือ อิทธิพลคุกคาม เพื่อให้คุณให้โทษแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมือง หรือดำเนินการอื่นที่ คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด เพื่อให้การเลือกตั้งไม่เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม นั้น ระวัง การดำเนินการนั้นไว้เป็นการชั่วคราวภายในเวลาที่กำหนด แต่ต้องไม่เกินหกสิบวัน ผู้ที่ได้รับคำสั่ง ของคณะกรรมการการเลือกตั้งมีสิทธิร้องขอต่อศาลฎีกาให้เพิกถอนคำสั่งนั้นได้ ถ้าศาลฎีกาเห็นว่าการ ดำเนินการของบุคคลนั้นมิได้เป็นไปเพื่อให้การเลือกตั้งไม่เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ให้ ศาลฎีกาเพิกถอนคำสั่งนั้น⁶⁶

การสืบสวนสอบสวนของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ในสืบสวนสอบสวนเพื่อหา ข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการปฏิบัติตาม พระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 ตามบทบัญญัติ ของรัฐธรรมนูญ คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องให้โอกาสผู้ร้อง ผู้ถูกคัดค้าน หรือผู้ถูกกล่าวหา ทราบเหตุแห่งการร้อง การคัดค้าน หรือการกล่าวหา มีหนังสือชี้แจงข้อเท็จจริงและแสดงหลักฐาน รวมทั้งต้องให้โอกาสมาให้ถ้อยคำต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง ในกรณีที่ผู้ร้อง ผู้ถูกคัดค้าน หรือผู้ ถูกกล่าวหา ไม่มีหนังสือชี้แจงข้อเท็จจริง แสดงหลักฐาน หรือไม่มาให้ถ้อยคำ ตามที่คณะกรรมการ การเลือกตั้งกำหนดโดยไม่มีเหตุอันสมควร ให้ถือว่าผู้นั้นสละสิทธิในการชี้แจง แสดงหลักฐาน หรือให้ ถ้อยคำ และให้คณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการต่อไปได้

---

⁶⁵พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 มาตรา 116

⁶⁶พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2550 มาตรา 13

ในการปฏิบัติหน้าที่กรรมการการเลือกตั้ง กรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัด และอนุกรรมการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา

ห้ามมิให้กรรมการการเลือกตั้ง กรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัด และอนุกรรมการ กระทำการอันมิชอบด้วยหน้าที่เพื่อเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใดในการเลือกตั้ง หรือกระทำการหรือละเว้นกระทำการโดยทุจริตหรือประพฤติมิชอบในการปฏิบัติหน้าที่ในการดำเนินการเกี่ยวกับการเลือกตั้งหรือการออกเสียงประชามติ ในกรณีที่บุคคลดังกล่าวกระทำการตามหน้าที่โดยสุจริต ย่อมได้รับความคุ้มครองไม่ต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่ง ทางอาญา หรือทางปกครอง

ทั้งนี้ บทกำหนดโทษตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 ได้มีการกำหนดโทษเป็นโทษปรับทางปกครอง โดยนำบทลงโทษเดิมที่เป็นโทษทางอาญามาปรับใช้ และมีบางมาตราที่เป็นโทษที่รุนแรงกล่าวคือเป็นโทษปรับสูงถึงหนึ่งแสนบาทมาปรับใช้ หรือจำนวนเงินสองเท่าของที่ได้รับมา โทษปรับเป็นการลงโทษทั้งพรรคการเมืองและบุคคลทั่วไปซึ่งไม่ได้เป็นสมาชิกพรรคการเมืองด้วยและบางมาตราได้มีการเพิ่มโทษโดยการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งด้วยเป็นอำนาจของศาลฎีกา (ภาคผนวก ฉ)